

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής (ΕΕΕΠ)
eep.pspa.uoa.gr
Email: newsletter_eep@pspa.uoa.gr
Τηλ: 2103689535

Αρχειο

Ενημερωτικό Δελτίο

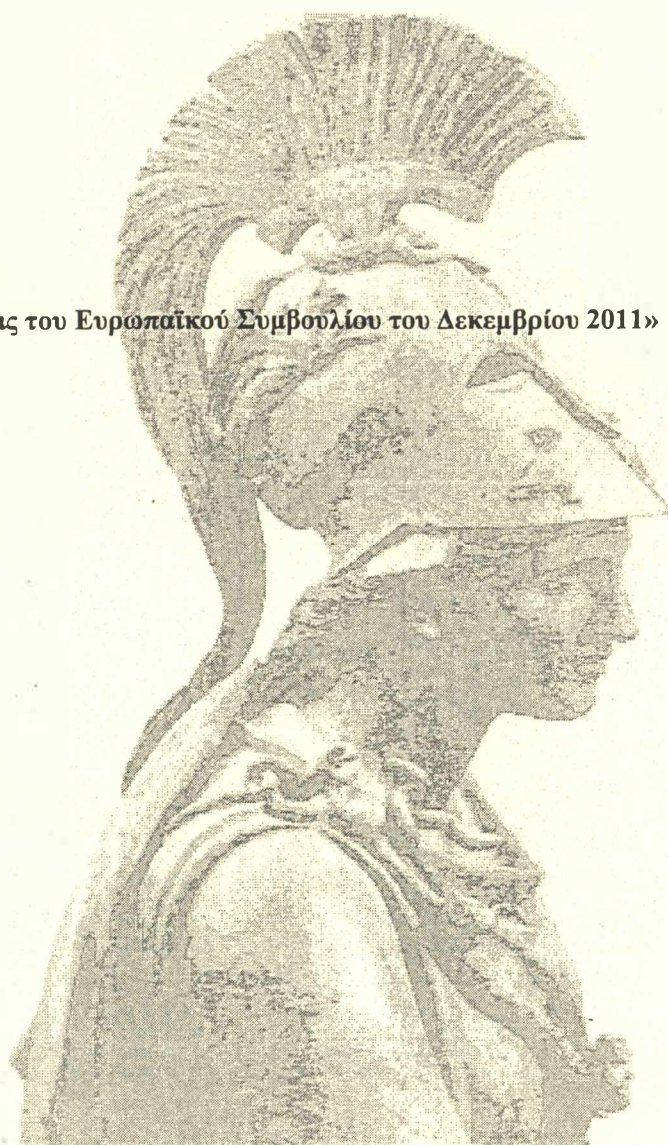
για τις

ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Τεύχος 75, Νοέμβριος 2011

ΚΩΔΙΚΟΣ: 6029

Πάνος Καζάκος, «Η έξοδος από το ευρώ δεν είναι λύση»	1
Επισκόπηση	2
Φάκελος: «Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2011»	9
Τύπος - Ελληνικός - Ξένος	20
Τεκμηρίωση	21
Εκδηλώσεις	29

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
(ΕΕΕΠ)
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα.

Το Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής (ΕΕΕΠ) ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 2002 βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 278/2002 στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Πρόκειται για έναν ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ερευνητικό και εκπαιδευτικό φορέα που λειτουργεί εντός Πανεπιστημίου διατηρώντας, ωστόσο, ευρεία διοικητική και οικονομική αυτονομία.

Το Εργαστήριο στοχεύει τόσο στην εξειδικευμένη μελέτη και διακλαδική προσέγγιση του φαινομένου της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης όσο και στην προώθηση του διαλόγου σε επιστημονική βάση. Έχει ως αποστολή τη συστηματική παρακολούθηση, ανάλυση, ερμηνεία και αξιολόγηση των εξελίξεων στον Ευρωπαϊκό χώρο, τη συνεργασία και ανταλλαγή επιστημονικών γνώσεων με άλλα ακαδημαϊκά ή ερευνητικά ιδρύματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, τη συμμετοχή σε εθνικά, κοινοτικά ή διεθνή προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και επιμόρφωσης προσωπικού, την ανάπτυξη προγραμμάτων διδασκαλίας και τη διεξαγωγή βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας, την οργάνωση σεμιναρίων, συμποσίων, συνεδρίων, διαλέξεων, καθώς και την πραγματοποίηση δημοσιεύσεων και εκδόσεων.

Διευθυντής Εργαστηρίου: Καθηγητής Π.Κ. Ιωακειμίδης

Επιστημονικό Συμβούλιο: Π. Κ. Ιωακειμίδης, Π. Καζάκος, Ν. Μαραβέγιας, Μ. Τσινισιζέλης, Κ. Υφαντής, Ι. Υφαντόπουλος, Π. Βαρβαρούσης, Σ. Βέρνυ, Ε. Δούση, Ν. Κουτσιαράς.

Με το Εργαστήριο συνεργάζονται επίσης μέλη ΔΕΠ άλλων Πανεπιστημίων

Μηνιαία Έκδοση

Ιδιοκτήτης : Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα
Εκδότης (& Επιστημονικός Υπεύθυνος Δελτίου): Π. Κ. Ιωακειμίδης, Διευθυντής Εργαστηρίου
Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Αιόλου 42-44, 105 60 Αθήνα.

Συντακτική ομάδα: Δρ. Άννα Βαλλιανάτου (& υπεύθυνη σύνταξης), Δρ. Μαρίνα Πετρέλλη
Σε αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν η Νίκη Κούκα και η Άννα Κρούσκου
Για τυχόν παρατηρήσεις και σχόλια: 2103689535 & 2103688964, newsletter-eeep@pspa.uoa.gr

Πάνος Καζάκος, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών.

«Η έξοδος από το ευρώ δεν είναι λύση»

Παρά την ανάσα ελπίδας της νέας κυβέρνησης (και ...της έκτης δόσης!) το 2011 πλήθαιναν οι προειδοποιήσεις ότι η Ελλάδα θα βρεθεί εκτός ευρωζώνης αν δεν καταφέρει να εξυγιάνει τη δημόσια οικονομία της και δεν εφαρμόσει με συνέπεια ένα ευρύ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων.

Υποθέτοντας ότι έχουμε ως χώρα ακόμη επιλογή, υποστηρίζω ότι η έξοδος από την ευρωζώνη και η επιστροφή στη δραχμή δεν είναι λύση για οικονομικούς, πολιτικούς και καθαρά ατμοσφαιρικούς λόγους.

Οι οικονομικοί λόγοι είναι συνοπτικά οι εξής: Δεν θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων καθώς αυτά παράγονται κυρίως με εισαγόμενες (και τότε ακριβότερες) εισροές, θα αποτρέψει επενδύσεις στη χώρα, θα αυξήσει δραματικά τις δαπάνες για εξυπηρέτηση του χρέους, θα μειώσει δραστικά μισθούς και εισοδήματα, θα προκαλέσει πληθωρισμό και προβλήματα στη χρηματοδότηση της οικονομίας μέσω των τραπεζών, ο πληθωρισμός με τη σειρά του θα αυξήσει τη φτώχεια και τις ανισότητες κ.α. Ή, ωμά, «με δραχμή θα κερδίσουν οι απατεώνες» (Α. Ταμβακάκης, ΕΤΕ).

Κρισιμότερες είναι ίσως οι πολιτικές επιπτώσεις της επιστροφής στη δραχμή. Ως σήμερα, η ένταξη στην ευρωζώνη έτεινε να πειθαρχήσει ένα άτακτο πολιτικό σύστημα στο οποίο κυριαρχούσε η «πολιτική λογική» της συναλλαγής. Η έξοδος από το ευρώ θα καταργούσε πολλούς από τους «εξωτερικούς περιορισμούς» της πατρωνίας. Θα σηματοδοτούσε μια μη αντιστρέψιμη διαδικασία παρακμής.

Τέλος, δεν πρέπει να υποτιμηθούν οι «ατμοσφαιρικές» συνέπειες, δηλαδή οι επιπτώσεις στην ψυχολογία του νεοέλληνα, ιδίως αν η έξοδος γίνει αναγκαστικά και ανοργάνωτα ή δεν είναι δική μας επιλογή. Οι πολίτες θα βίωναν την έξοδο από το ευρώ σαν μια μεγάλη αποτυχία και θα αποδυνάμωνε ακόμη περισσότερο τα ήδη ασθενή εκσυγχρονιστικά ανακλαστικά. Το ηθικό της κοινωνίας θα έπεφτε δραματικά και μαζί του οι προσδοκίες για αναγέννηση.

Κατά τη γνώμη μου λοιπόν η επιστροφή στη δραχμή όχι μόνο δεν είναι λύση, αλλά λειτουργεί και παραπλανητικά ακόμη και στον οικονομικό τομέα: Στρέφει την προσοχή μακριά από αυτά που πρέπει να γίνουν εδώ, δηλαδή μακριά από την εξυγίανση της δημόσιας οικονομίας και τις δραματικές μεταρρυθμίσεις που έχει ανάγκη ο τόπος σε δημόσια διοίκηση, φορολογικό σύστημα, φοροδιαφυγή, διαφθορά σε πολιτική και διοίκηση, χωροταξία, εφαρμογή του νόμου, άνοιγμα των αγορών κ.α. Υπονοεί ότι δεν χρειάζεται να γίνει σχεδόν τίποτα από όλα αυτά. Επομένως, λειτουργεί αποπροσανατολιστικά.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Δέσμη προτάσεων της Ε. Επιτροπής περιέχει την Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2012, δύο προτάσεις για ενίσχυση της εποπτείας στην ευρωζώνη και μία Πράσινη Βίβλο για τα «ομόλογα σταθερότητας».¹

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε στις 24 Νοεμβρίου 2011 δέσμη προτάσεων που αποσκοπούν στην αποκατάσταση της οικονομικής ανάπτυξης, της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Η δέσμη προτάσεων περιέχει την Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2012, δύο προτάσεις για ενίσχυση της εποπτείας στην ευρωζώνη και μία Πράσινη Βίβλο για τα «ομόλογα σταθερότητας».

Νέα δράση για την ανάπτυξη, τη διακυβέρνηση και τη σταθερότητα

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιταχύνει τις προσπάθειές της για οικονομική ανανέωση, με κινήσεις που ενισχύουν περαιτέρω τη διακυβέρνηση της ευρωζώνης, διασφαλίζουν τη μελλοντική χρηματοοικονομική σταθερότητα και τονώνουν την ανάπτυξη και την απασχόληση. Η δέσμη προτάσεων που παρουσιάστηκε σήμερα αφορά την εφαρμογή των αποφάσεών μας και την περαιτέρω ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής της ευρωζώνης. Περιέχει τέσσερα στοιχεία: την Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2012, η οποία θέτει τις οικονομικές προτεραιότητες για το προσεχές έτος, δύο κανονισμούς για την ενίσχυση της οικονομικής και δημοσιονομικής επιτήρησης στην ευρωζώνη και μια Πράσινη Βίβλο για τα Ομόλογα Σταθερότητας.

Το βασικό μήνυμα της Ετήσιας Επισκόπησης της Ανάπτυξης 2012 είναι ότι, ενόψει της επιδεινούμενης οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης [βλ. IP/11/1331], απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για να ξαναμπεί η Ευρώπη στη σωστή τροχιά και να διατηρήσει την ανάπτυξη και την απασχόληση. Η Επισκόπηση καλεί την Ε.Ε. και τα κράτη μέλη να επικεντρωθούν σε πέντε προτεραιότητες: την επιδίωξη διαφοροποιημένης και συμβατής προς την ανάπτυξη δημοσιονομικής εξυγιάνσης· την αποκατάσταση της κανονικής χορήγησης πιστώσεων προς την οικονομία· την προώθηση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας· την αντιμετώπιση της ανεργίας και των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης· τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης. Η Επισκόπηση περιλαμβάνει κατάλογο των εκκρεμών ή μελλοντικών προτάσεων που αποσκοπούν στην τόνωση της ανάπτυξης και τις οποίες η Επιτροπή θέλει να περάσει με ταχεία διαδικασία, μέσω της κοινοτικής νομοθετικής διαδικασίας.

Οι δύο προτάσεις κανονισμών για την ενίσχυση της επιτήρησης στην ευρωζώνη αποτελούν συνέχεια όσων έχουν ήδη συμφωνηθεί βάσει των έξι νομοθετικών μέτρων ('Six Pack') τα οποία θα τεθούν σε ισχύ στα μέσα Δεκεμβρίου. Δεδομένης της βαθύτερης αλληλεξάρτησης των χωρών της ευρωζώνης, η ύπαρξη της οποίας αναδείχθηκε με σαφήνεια από τη σημερινή κρίση, η Επιτροπή προτείνει την ενίσχυση τόσο του συντονισμού όσο και της επιτήρησης των δημοσιονομικών διαδικασιών για όλα τα κράτη μέλη της ευρωζώνης και ιδιαίτερα για τα κράτη που παρουσιάζουν υπερβολικά

ελλείμματα, που βιώνουν ή αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο οικονομικής αστάθειας, ή στα οποία εφαρμόζεται πρόγραμμα οικονομικής υποστήριξης.

Τέλος, με την Πράσινη Βίβλο για τα Ομόλογα Σταθερότητας, η Επιτροπή προωθεί, με δομημένο τρόπο, το σημαντικό διάλογο για την από κοινού έκδοση χρεογράφων στην ευρωζώνη. Με την παρουσίαση τριών εναλλακτικών λύσεων για τα Ομόλογα Σταθερότητας και παρέχοντας λεπτομερή ανάλυση των οικονομικών και νομικών συνεπειών τους, η Επιτροπή διαμορφώνει πλαίσιο συζήτησης και ορίζει σαφές χρονοδιάγραμμα για τα επόμενα βήματα. Η δέσμη προτάσεων αναλυτικά

Η Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης 2012 καθορίζει ποιες πρέπει να είναι, σύμφωνα με την Επιτροπή, οι προτεραιότητες της ΕΕ για τους επόμενους 12 μήνες από την άποψη των δημοσιονομικών πολιτικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η Επισκόπηση 2012 είναι το σημείο εκκίνησης για το δεύτερο ευρωπαϊκό εξάμηνο οικονομικής διακυβέρνησης. Παρουσιάζεται τώρα, και όχι τον Ιανουάριο, προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκής χρόνος εξέτασής της από τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 9 Δεκεμβρίου αναμένεται να λάβει γνώση της Επισκόπησης, η οποία, πάντως, θα αποτελέσει την κύρια εισήγηση της Επιτροπής στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 1ης και 2ας Μαρτίου 2012. Τόσο τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων (για τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις) και τα προγράμματα σταθερότητας ή σύγκλισης (για τη δημοσιονομική πολιτική), τα οποία τα κράτη μέλη θα υποβάλουν την άνοιξη, όσο και οι νέες ή επικαιροποιημένες συστάσεις ανά χώρα που θα υποβάλει η

Επιτροπή τον Ιούνιο, θα πρέπει να συνάδουν προς τις προτεραιότητες πολιτικής που διατυπώνονται στην Επισκόπηση. Τα νέα εργαλεία επιτήρησης που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο του 'Six Pack' θα χρησιμοποιηθούν για πρώτη φορά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

Βάσει της πρότασης-κανονισμού για την ενίσχυση της επιτήρησης της δημοσιονομικής πολιτικής των κρατών μελών της ευρωζώνης, τα κράτη μέλη της ευρωζώνης θα πρέπει να υποβάλλουν τα σχέδια προϋπολογισμού τους την ίδια στιγμή κάθε χρόνο, η δε Επιτροπή θα έχει το δικαίωμα να τα αξιολογεί και, εάν είναι αναγκαίο, να διατυπώνει γνώμη επ' αυτών. Η Επιτροπή θα μπορεί να ζητήσει την αναθεώρηση των σχεδίων προϋπολογισμού, εάν κρίνει ότι παρουσιάζουν σοβαρές αποκλίσεις από τις υποχρεώσεις που προβλέπει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Όλα αυτά θα γίνονται δημοσίως ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης διαφάνεια. Η πρόταση κανονισμού προβλέπει επίσης αυστηρότερες απαιτήσεις παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων για τις χώρες της ευρωζώνης υπό διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος· οι εν λόγω απαιτήσεις θα εφαρμόζονται σε συνεχή βάση καθ' όλον τον κύκλο του προϋπολογισμού. Τα κράτη μέλη της ευρωζώνης θα πρέπει να διαθέτουν ανεξάρτητη δημοσιονομικά όργανα και να βασίζονται τους προϋπολογισμούς τους σε ανεξάρτητες προβλέψεις.

Βάσει της πρότασης κανονισμού για την ενίσχυση της οικονομικής και δημοσιονομικής επιτήρησης των χωρών της ευρωζώνης που αντιμετωπίζουν ή απειλούνται με σοβαρή οικονομική αστάθεια, διασφαλίζεται ότι η επιτήρηση κρατών μελών της ευρωζώνης στα οποία εφαρμόζεται πρόγραμμα οικονομικής υποστήριξης ή τα οποία αντιμετωπίζουν

¹ <http://europe4all.gr>

σοβαρό κίνδυνο οικονομικής αστάθειας είναι αυστηρή, ακολουθεί σαφείς διαδικασίες και είναι ενσωματωμένη στο δίκαιο της ΕΕ. Η Επιτροπή θα είναι σε θέση να αποφασίσει εάν ένα κράτος μέλος που αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες όσον αφορά τη χρηματοοικονομική του σταθερότητα της θα υπόκειται σε ενισχυμένη επιτήρηση, το δε Συμβούλιο θα είναι σε θέση να εκδώσει σύσταση προς το εν λόγω κράτος να ζητήσει οικονομική βοήθεια.

Η Πράσινη Βίβλος για τα Ομόλογα Σταθερότητας αναλύει τα πιθανά οφέλη και τις προκλήσεις που παρουσιάζουν οι τρεις προσεγγίσεις για την από κοινού έκδοση χρεογράφων στην ευρωζώνη. Στο εν λόγω κείμενο αναλύεται ο πιθανός αντίκτυπος της κάθε προσέγγισης όσον αφορά: το κόστος χρηματοδότησης των κρατών μελών, την ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση, τη σταθερότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών και τη συνολική ελκυστικότητα των χρηματοπιστωτικών αγορών της ΕΕ. Εξετάζονται επίσης οι ηθικοί κίνδυνοι από κάθε προσέγγιση αλλά και οι επιπτώσεις όσον αφορά την τροποποίηση της Συνθήκης. Τα Ομόλογα Σταθερότητας θεωρούνται από ορισμένους ως δυνητικά άκρως αποτελεσματική μακροπρόθεσμη απάντηση στην κρίση δημόσιου χρέους, ενώ άλλοι ανησυχούν ότι θα αφαιρέσει τα κίνητρα της αγοράς για τη δημοσιονομική πειθαρχία και θα ενθαρρύνει τον ηθικό κίνδυνο. Η Επιτροπή καθιστά σαφές ότι οποιαδήποτε κίνηση προς την καθιέρωση των Ομολόγων Σταθερότητας θα είναι εφικτή και επιθυμητή μόνον με ταυτόχρονη ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Η έκταση αυτής της ενίσχυσης πρέπει να είναι ανάλογη με τη φιλοδοξία της προσέγγισης που θα επιλεγεί τελικά.

Πώς η Ευρωπαϊκή Ένωση Μπορεί να Αναδυθεί από τις Στάχτες²

Ο μύθος του αναδύμενου από τις στάχτες φοίνικα, ταιριάζει απόλυτα, με μια αισιόδοξη ματιά, στην σημερινή κατάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί όμως να γίνει πραγματικότητα;

Σε άρθρο της γερμανικής Spiegel Online, με τίτλο «Πώς η Ευρωπαϊκή Ένωση Μπορεί να Αναδυθεί από τις Στάχτες» (How the EU Can Emerge from the Ashes), πραγματεύεται το ζήτημα της τεκτονόμενης κρίσης χρέους, με την οποία έρχονται αντιμέτωπα πολλά από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Στην προσπάθεια εξήγησης αυτού του φαινομένου, παρατίθεται η άποψη του πρώην Υπουργού Εξωτερικών της Γερμανίας, Joschka Fischer. Ο Joschka Fischer θέλει να δει ένα αποφασιστικά αλλαγμένο πολιτικό σώμα, που να αποτελείται από τους ηγέτες των κρατών-μελών της Ευρωζώνης. Οι τελευταίοι θα πρέπει να εφοδιαστούν με εκτεταμένες αρμοδιότητες από το κοινοβούλιο του κράτους τους, προς αυτό το σκοπό. Ο πρώην Υπουργός οραματίζεται ένα σχέδιο διάσωσης που δεν θα εμπερικλείει μόνο τις τράπεζες, την Ιταλία ή το ευρώ, αλλά όλα τα φλέγοντα ζητήματα. Πιστεύει πως η Ευρώπη μπορεί να σωθεί μόνο αν επαναπροσδιοριστεί, αφού η οικονομική κρίση είναι το σημείο καμπής για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι πολίτες των κρατών-μελών έχουν πλέον παρατηρήσει την αναποτελεσματικότητα της γραφειοκρατίας στις Βρυξέλλες ως προς την αντιμετώπιση της κρίσης, και αυτό καθιστά σήμερα την Ευρώπη λιγότερο δημοφιλή από ποτέ.

Μία από τις κυριότερες απόψεις του Joschka Fischer είναι ότι η παλιά Ευρώπη δεν υφίσταται πλέον.

² Spiegel Online, 18/11/2011

Στηρίζοντας την θέση του αναφέρει το παράδειγμα της Ελλάδας, της οποίας το σχέδιο διάσωσης ανέλαβαν σχεδόν αποκλειστικά η Angela Merkel και ο Nicolas Sarkozy, καθώς και της Ιταλίας, την οποία οι ίδιοι έθεσαν υπό διεθνή επίβλεψη. Η Ευρώπη της ένωσης, της ειρήνης, της ευμάρειας και της δημοκρατίας δεν υπάρχει πια. Αυτό που οραματίζονται πολλές πνευματικές προσωπικότητες είναι μια Ευρώπη που θα μπορεί να έρθει αντιμέτωπη με μια τέτοια κρίση με πολύ καλύτερο αποτέλεσμα.

Ο Γερμανός κοινωνιολόγος Ulrich Beck, υποστηρίζει πως η τρέχουσα κρίση αποτελεί ευκαιρία για να γίνουν μεγάλα πράγματα. Χρειάζεται να γίνει ένα μεγάλο βήμα μπροστά. Να δημιουργηθεί μια νέα Ευρώπη με διευρυμένες δυνάμεις και αληθινή κυβέρνηση. Σύμφωνα με τον Sigmar Gabriel, στέλεχος των δημοκρατικών κεντροαριστερών σοσιαλιστών της Γερμανίας (SPD), πρέπει να ιδρύσουμε και να καθιερώσουμε την Ευρώπη, για δεύτερη φορά.

Όπως είναι λογικό, εκφράζονται επίσης απόψεις λιγότερο αισιόδοξες για το μέλλον της Ευρώπης. Για παράδειγμα, ο Γερμανός φιλόσοφος Herman Lubbe, απορρίπτει την ιδέα των Ηνωμένων Κρατών της Ευρώπης, υποστηρίζοντας πως μόνο θα επιτάχυνε το καταστροφικό αποτέλεσμα της κρίσης. Ένα άλλο ρεύμα σκέψης, που προέρχεται από το Λονδίνο και αντιπροσωπεύεται από τον Charles Grant, οραματίζεται μια Ευρώπη άμεσης ψηφοφορίας των Ευρωπαϊκών Επιτρόπων, από τα κράτη-μέλη.

Το ενδεχόμενο μιας μικρότερης Ευρώπης δεν είναι καθόλου σύμφωνο με την Γερμανία, όπως έχει δηλωθεί και στην Συνθήκη της Λισσαβώνας. Η κρίση όμως αλλάζει όλα τα δεδομένα και για το καλό της Ηνωμένης Ευρώπης, το πιο δυνατό Ευρωπαϊκό κράτος θα πρέπει να

επαναϊδρυθεί και να αλλάξει το σύνταγμα του.

Ακρογωνιαίο λίθο στην επίλυση της Ευρωπαϊκής κρίσης αποτελεί η δημιουργία κοινής πολιτικής για όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με άλλα λόγια όλα τα κράτη-μέλη να μιλούν με μία μόνο φωνή. Σύμφωνα με τον Γερμανό φιλόσοφο Jürgen Habermas, αν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μάθει να μιλάει με μία φωνή, τότε η φωνή της θα πάψει να συνυπολογίζεται. Η ιδέα ότι τα κράτη-μέλη μπορούν να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα μόνο μέσα σε μια εθνική ένωση θεωρείται σήμερα πεπαιωμένη. Ακόμα σημαντικότερη είναι η μετατροπή της Ε.Ε. σε μια πιο δίκαιη και δημοκρατική ένωση. Προς αυτό το σκοπό η τεχνοκρατία των Βρυξελλών θα πρέπει να αντικατασταθεί από πολιτικά ιδρύματα με δυνάμεις ισχυρών αποφάσεων, ώστε να σχηματίσουν την οικονομική και κοινωνική πολιτική για όλη την Ευρώπη. Μένοντας στο ίδιο ζήτημα, ο πραγματιστής Fischer πιστεύει πως είναι σουρεαλιστική η προσδοκία για μια ριζική μεταρρύθμιση της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Αντ' αυτού οι ηγέτες θα πρέπει απλώς να συντονίσουν τις πολιτικές τους. Θα αποτελέσει δηλαδή αυτή η προσπάθεια, ένα είδος παράλληλης δημοκρατίας, η οποία σε περίπτωση που αποδειχθεί επιτυχής, θα βρει τον δρόμο ένταξής της στις Συνθήκες.

Στις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, αυτός ο διακυβερνητισμός χαρακτηρίζεται ως «Η Μέθοδος της Μέρκελ». Πολλοί βρίσκουν λανθασμένη αυτή τη μέθοδο, φέρνοντας το παράδειγμα της Ελλάδας, της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, των οποίων το μέλλον αποφασίστηκε κυρίως από την Angela Merkel και τον Nicolas Sarkozy. Ο πρώην Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Romano Prodi,

φέρει ως ένα ακόμα παράδειγμα ανεπάρκειας αυτής της μεθόδου, το γεγονός ότι οι αποφάσεις των κρατών-μελών δεν μπορούν να παρθούν από μια πλειοψηφία, όπως γίνεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά με ομοφωνία. Τέλος, η έλλειψη διαφάνειας αποτελεί άλλη μια απειλιτική πτυχή της μεθόδου Μέρκελ, η οποία σύμφωνα με τον Habermas, αποτελεί στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων στους Ευρωπαίους πολίτες.

Κάποιοι υποστηρίζουν πως για να καταστεί όσο πιο επιτυχημένη γίνεται αυτή η διαδικασία αναδιάρθρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτόν τον δρόμο θα μπορούν να διαπεράσουν μόνο τα δυνατά κράτη-μέλη του σκληρού πυρήνα. Η παλιά αυτή ιδέα του σκληρού πυρήνα, που γίνεται όλο και πιο σκληρός, χάθηκε στις ημέρες της ευφορίας της επέκτασης. Κατέρρευσε επίσης λόγω του καγκελάριου Kohl, ο οποίος υποστήριζε πως αποτελεί έναν ακαδημαϊκό όρο. Σήμερα αρκετοί πιστεύουν ότι ο σκληρός πυρήνας θα επιφέρει την ολοκλήρωση, καθώς θα αποτελεί απλούστευση της διακυβερνητικής συνεργασίας.

Στην Γαλλία, μια χώρα που καταψήφισε το Σύνταγμα της Ευρώπης, η ιδέα της κυριαρχίας είναι παραδοσιακά ενδυναμωμένη. Επικροτεί την Ευρώπη, αλλά μόνο ως μέσο επέκτασης της γαλλικής αυτο-επέκτασης και όχι ως τρόπο περιορισμού της. Στα γαλλικά μέσα γίνεται λόγος για μια μορφή ομοσπονδοποίησης, η οποία προορίζεται να διασώσει την ευρωζώνη, αλλά με μια διαφορετική έννοια από αυτή της Γερμανίας. Σύμφωνα λοιπόν με την γαλλική ομοσπονδοποίηση τα χρέη έχουν κοινοτικοποιηθεί και η Γερμανία πρέπει να πληρώσει περισσότερα, αφού εναντιώθηκε στη διαφύλαξη της νομισματικής ένωσης μέσα από μια

οικονομική κυβέρνηση, όπως ο Γάλλος σοσιαλιστής και πρώην Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors σχεδίαζε.

Κλείνοντας, ο Jean- Dominique Giuliani υποστηρίζει πως σε περίπτωση που η Γαλλία και η Γερμανία συμφωνήσουν για μια προσπάθεια ενωμένης φορολογίας για παράδειγμα, θα ακολουθήσουν και οι υπόλοιποι με σκοπό την ολοκλήρωση, χωρίς την βοήθεια του Συμβουλίου, της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου. Ακόμα, εμμένει στην άποψη ότι μερικά μικρά κράτη-μέλη φράσσουν τον δρόμο προς την ομοσπονδοποίηση. Πιστεύει πως η Γερμανία και η Γαλλία πρέπει να βεβαιωθούν πως λαμβάνουν τον απαραίτητο σεβασμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση και πως όσα κράτη-μέλη δεν θέλουν να συμμετέχουν μπορούν να αποχωρήσουν.

Ως συμπέρασμα των παραπάνω, καταλήγουμε όλοι λίγο ή πολύ στο γεγονός ότι οι απόψεις που διατυπώνονται είναι πολλές. Σύμφωνα με τα μεταξύ τους ή και αντικρουόμενες, αισιόδοξες ως προς το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και απαισιόδοξες. Όλες όμως έχουν έναν κοινό παρονομαστή. Το δεδομένο ότι για να παρατηρηθεί βελτίωση στην κατάσταση, όχι μόνο οικονομικά αλλά και θεσμικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να υποστεί ριζικές αλλαγές. Οι ριζικές αυτές αλλαγές θα ενδυναμώσουν τη δημοκρατικότητα της, θα μετατρέψουν το σύστημά της στο πλέον αποτελεσματικό σε περιόδους και θέματα κρίσης σύστημα, αλλά κυρίως θα αποκαταστήσουν τη θέση υπεροχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο παγκόσμιο στερέωμα.

ΦΑΚΕΛΟΣ

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2011.

«Η Ευρώπη μπορεί να βρει λύση για την κρίση»³

Λίγο πριν το πρόσφατο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η προειδοποίηση από έναν σημαντικό οίκο πιστοληπτικής αξιολόγησης ότι μπορεί να υποβαθμίσει 10 χώρες της ευρωζώνης, συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας, λειτούργησε ως υπενθύμιση για τους Ευρωπαίους πολιτικούς ότι πρέπει να βρουν άμεσα μια λύση σε μια κρίση που μπορεί να αποτελέσει ένα μεγάλο αγκάθι για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Ποια είναι, όμως, η φύση αυτής της κρίσης; Τα πρωτοσέλιδα όταν αναφέρονται σε έννοιες όπως η «φορολογική συμφωνία» ή η «δημοσιονομική ένωση» καταδεικνύουν τα υπερβολικά ελλείμματα ως το βασικό πρόβλημα της ευρωζώνης. Αλλά οι αριθμοί φανερώνουν διαφορετικά πράγματα: η ευρωζώνη έχει συνολικά ένα δημοσιονομικό έλλειμμα ύψους «μόνο» 4% του ΑΕΠ της, πολύ χαμηλότερο από το 10% του ΑΕΠ των ΗΠΑ. Επιπλέον, το ΔΝΤ προβλέπει ήδη ότι το έλλειμμα θα μειωθεί κάτω του 3% τον επόμενο χρόνο και ότι θα συνεχίζει να μειώνεται. Τα στοιχεία αυτά δε δείχνουν ότι υπάρχει ένα οξύ δημοσιονομικό πρόβλημα, τουλάχιστον για το σύνολο της ευρωζώνης.

Τα δημοσιονομικά ελλείμματα, αν δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν στο εσωτερικό της χώρας, συνήθως δημιουργούν προβλήματα. Αλλά αυτό δεν αφορά την ευρωζώνη, η οποία δεν έχει εξωτερικό έλλειμμα. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν αρκετές αποταμιεύσεις εντός του χώρου της νομισματικής ένωσης για τη χρηματοδότηση όλων των δημοσίων ελλειμμάτων των μελών της ευρωζώνης. Υπάρχουν αρκετοί πόροι στο πλαίσιο της ευρωζώνης για να λυθεί το πρόβλημα του χρέους της.

Αλλά αν δεν υπάρχει συνολικό πρόβλημα, γιατί η κρίση του ευρώ πηγάζει από το κακό στο χειρότερο; Το βασικό πρόβλημα είναι η κατανομή των εισοδημάτων από τις αποταμιεύσεις εντός της ευρωζώνης. Υπάρχει πλεόνασμα αποταμίευσης στις χώρες που βρίσκονται βόρεια των Άλπεων. Οι αποταμιευτές της βόρειας Ευρώπης δεν θέλουν να χρηματοδοτήσουν τις νότιες χώρες όπως είναι η Ιταλία, η Ισπανία και η Ελλάδα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα ασφάλιστρα κινδύνου του χρέους της Ιταλίας και άλλων χωρών της Νοτίου Ευρώπης έχουν ανέλθει στις 500 μονάδες βάσης τη στιγμή που η γερμανική κυβέρνηση θα μπορούσε να εκδίδει κατά περιόδους βραχυπρόθεσμους τίτλους με αρνητικό επιτόκιο. Η άπροθυμία της Βορείου Ευρώπης να επενδύσει στην περιφέρεια του ευρώ είναι η ρίζα του προβλήματος. Η γερμανική κυβέρνηση θα μπορούσε να το αλλάξει αυτό, αν ήταν πρόθυμη να εγγυηθεί το ιταλικό, το ισπανικό και τα υπόλοιπα χρέη. Αλλά δεν είναι πρόθυμη να το κάνει. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα μπορούσε επίσης να «λύσει» το πρόβλημα, αν αγόραζε τα τελευταία αποθέματα χρέους τα οποία αποφεύγουν οι χρηματοπιστωτικές αγορές. Αλλά όπως είναι κατανοητό η ΕΚΤ διστάζει να το κάνει.

Ως εκ τούτου, η αντιπαράθεση συνεχίζεται και η κρίση επιδεινώνεται επειδή οι αγορές φοβούνται ότι μια μεγάλη χώρα, για παράδειγμα η Ιταλία, μπορεί να βρεθεί ξαφνικά χωρίς ρευστότητα, γεγονός που θα την οδηγούσε αμέσως σε χρεωκοπία. Αυτό θα ήταν καταστροφικό για το ευρωπαϊκό (και το παγκόσμιο) χρηματοπιστωτικό σύστημα

³Ελεύθερη μετάφραση από την ομάδα του δελτίου της ανάλυσης του Daniel Gros, ““Yes we can” Europe can solve this crisis – if it wants to”, CEPS Comment, 8/12/2011

και θα οδηγούσε σε άλλη μια «μεγάλη ύφεση», όπως προειδοποιούν πολλοί αναλυτές. Ο κίνδυνος μιας συστημικής διάλυσης προκαλεί νευρικότητα στις χρηματοπιστωτικές αγορές και τις εταιρείες αξιολόγησης.

Στόχος αυτού του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ήταν η εξεύρεση μιας συμφωνίας που θα επίλυε τη σιωπηρή αντιπαράθεση μεταξύ της ΕΚΤ και των πολιτικών δρώντων. Πρέπει να βρεθεί μια φόρμουλα που να επιτρέπει στην Angela Merkel και τον Mario Draghi να μιλήσουν για κατόρθωμα (το οποίο μπορεί να ονομάζεται και δημοσιονομική ένωση) το οποίο θα είναι αποδεκτό από όλες τις άλλες χώρες μέλη. Αν αυτό μπορεί να επιτευχθεί, η ΕΚΤ πιθανόν να αποκτήσει την εξουσία παροχής ρευστότητας μέχρι να υποχωρήσει η πίεση. Αυτό δε σημαίνει ότι η ΕΚΤ θα πρέπει αμέσως μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να αγοράσει τεράστιες ποσότητες από το ιταλικό και το ισπανικό χρέος. Αρκεί να γνωρίζουν οι επενδυτές ότι η ΕΚΤ θα είναι έτοιμη στο μέλλον να παρέμβει αν αυξηθούν τα ασφάλιστρα κινδύνου σε παράλογα και μη βιώσιμα επίπεδα. Ακόμη και με τη σύναψη της καλύτερης συμφωνίας, η κρίση δε θα τελειώσει από τη μια στιγμή στην άλλη, αλλά θα μπορούσε τουλάχιστον να περιοριστεί, δίνοντας τον απαιτούμενο χρόνο σε χώρες όπως είναι η Ιταλία ή η Ισπανία να θέσουν τα ελλείμματά τους υπό έλεγχο και να αλλάξουν τις οικονομίες τους.

«Όλοι οι δρόμοι οδηγούν στην Φρανκφούρτη»⁴

Την περίοδο πριν από τη Σύνοδο Κορυφής, η Standard & Poors προειδοποίησε ότι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ) και όλες οι χώρες της ευρωζώνης κινδυνεύουν με υποβάθμιση, συμπεριλαμβανομένων των έξι χωρών με τα τρία Α (Αυστρία, Γερμανία, Φινλανδία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, και Ολλανδία). Οι αμφιβολίες για την επάρκεια της υπάρχουσας ρευστότητας και ιδιαίτερα για τις πραγματικές δυνατότητες του ΕΤΧΣ αυξήθηκαν. Με την άρση του εμποδίου της εξόδου ενισχύθηκαν και οι φόβοι ότι ορισμένες χώρες ενδέχεται να χρειαστεί να εγκαταλείψουν την ευρωζώνη.

Οι εντάσεις μεταξύ των κυβερνήσεων των χωρών της Ε.Ε. αλλά και μεταξύ ορισμένων κυβερνήσεων και θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. αυξήθηκαν την περίοδο πριν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου. Η ενδιάμεση έκθεση («Προς μια ισχυρότερη οικονομική ένωση») που προετοιμάζει ο Πρόεδρος Herman Van Rompuy, σε συνεργασία με τον Πρόεδρο της Ε. Επιτροπής José Manuel Barroso και τον Πρόεδρο της Ευρωμάδας Jean-Claude Juncker, η οποία παρουσιάστηκε στις κυβερνήσεις δύο ημέρες πριν από τη Σύνοδο Κορυφής περιλαμβάνει δύο επιλογές για την αλλαγή του πρωτογενούς δικαίου της Ε.Ε.: την τροποποίηση του πρωτοκόλλου αριθ. 12, το οποίο καλύπτει την «διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος» και είναι προσαρτημένο στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και/ή τη μεταρρύθμιση των συνθηκών της Ε.Ε. (συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 126 και 136 της ΣΛΕΕ και / ή την αναθεώρηση του Πρωτοκόλλου αριθ. 14 για την Ευρωζώνη), μέσω των διαδικασιών αναθεώρησης που προβλέπονται στο άρθρο 48 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Η πρώτη επιλογή έχει το πλεονέκτημα ότι η αλλαγή της συνθήκης θα είναι γρήγορη και απλή, δεδομένου ότι θα απαιτούσε μόνο ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου βάσει πρότασης της Ε. Επιτροπής, μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό

Κοινοβούλιο (ΕΚ) και την ΕΚΤ, και χωρίς επικύρωση από τα κράτη-μέλη. Η δεύτερη επιλογή θα είναι πιο περίπλοκη, δεδομένου ότι θα χρειαζόταν την πραγματοποίηση μιας Συνέλευσης και μιας Διακυβερνητικής Διάσκεψης (ΔΚΔ) με τη συνήθη διαδικασία αναθεώρησης, ή μόνο μιας Διακυβερνητικής Διάσκεψης, σύμφωνα με την απλοποιημένη διαδικασία αναθεώρησης (αν και η απόφαση να μην πραγματοποιηθεί μια ΔΚΔ θα απαιτούσε την έγκριση του ΕΚ).

Και στις δύο επιλογές - Πρωτόκολλο 12 και άρθρο 48 - απαιτείται συναίνεση μεταξύ όλων των κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως αποτέλεσμα της βρετανικής άρνησης η ευρωζώνη των 17 χωρών επέλεξε μια διεθνή διακυβερνητική συμφωνία εκτός του πλαισίου της Ε.Ε. που θα υπογραφόταν τον Μάρτιο του 2012 ή και νωρίτερα. Οι διατάξεις που θα περιλαμβάνονται σε αυτήν τη συμφωνία, σύμφωνα με τη δήλωση των 17 κρατών της ευρωζώνης, πρέπει να ενσωματωθούν στις Συνθήκες της Ε.Ε. το συντομότερο δυνατό.

Η Γερμανία και η Γαλλία υποστήριξαν σε κοινή επιστολή που απέστειλαν προς τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Herman Van Rompuy ότι ορισμένες φορολογικές μεταρρυθμίσεις που ήταν πρόθυμοι να εφαρμόσουν (συμπεριλαμβανομένου του μέτρου για το φρένο χρέους, του «δημοσιονομικού κανόνα» με αντίστροφη πλειοψηφία) δε θα μπορούσαν να τεθούν σε εφαρμογή χωρίς ισχυρότερες δεσμεύσεις από τα κράτη μέλη που θα έχουν κατοχυρωθεί σε Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Γερμανία και η Γαλλία άσκησαν πίεση για μία αλλαγή της Συνθήκης που θα υποστηρίχεται από τις 27 χώρες της Ε.Ε. αλλά υποστήριξαν ότι μια διακυβερνητική συμφωνία εκτός του πλαισίου των Συνθηκών της Ε.Ε. θα μπορούσε να αποτελεί την εναλλακτική οδό.

Μετά τη Σύνοδο Κορυφής, οι ηγέτες της Ε.Ε. δήλωσαν ότι η διακυβερνητική συμφωνία μεταξύ των 17 κρατών - μελών της Ευρωζώνης θα είναι ανοικτή σε όλες τις χώρες. Εννέα αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων - της Βουλγαρίας, της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Δανίας, της Ουγγαρίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Πολωνίας, της Ρουμανίας, και της Σουηδίας- έχουν δηλώσει ότι κατά πάσα πιθανότητα θα συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία, αλλά θα πρέπει να συμβουλευθούν τα κοινοβουλιά τους πριν λάβουν την τελική απόφαση. Φαίνεται πολύ πιθανό ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκτός ευρωζώνης χωρών - εννέα ή δέκα - θα υπογράψουν τελικά τη διακυβερνητική συνθήκη.

Όλα αυτά φανερώνουν ότι η Ε.Ε. δεν είναι κοντά σε μια «διαίρεση της Ευρώπης» όπως προβλέπουν κάποιοι. Η εικόνα είναι περίπλοκη. Υπάρχουν ήδη διαφορετικές ταχύτητες, με την εμβάθυνση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των χωρών της ευρωζώνης να δημιουργεί ένα υψηλότερο επίπεδο ολοκλήρωσης, χωρίς γίνεται βαθύτερο το χάσμα μεταξύ των «εντός» και «εκτός» χωρών, όσο εξακολουθούν να συμμετέχουν τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. στη διαδικασία και να διατηρούν οι δύο πλευρές στρατηγικό ενδιαφέρον για τη σταδιακή διεύρυνση της ευρωζώνης.

Υποθέτοντας ότι το ευρώ επιβιώνει μετά τη σημερινή κρίση, είναι πολύ πιθανό ότι σε δέκα χρόνια η ευρωζώνη θα περιλαμβάνει μερικές από τις χώρες που δεν είναι (ακόμη) σε θέση να ενταχθούν. Το γεγονός ότι ορισμένες από αυτές έχουν προσχωρήσει στο Σύμφωνο Euro Plus (Βουλγαρία, Δανία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία και Ρουμανία) και ότι πολλές χώρες εμφανίζονται σήμερα έτοιμες να υπογράψουν τη νέα διακυβερνητική συμφωνία αποτελεί ένα ισχυρό μήνυμα ότι τα περισσότερα εκτός ευρωζώνης κράτη-μέλη θέλουν να συμμορφωθούν με την υποχρέωσή τους (βάσει της Συνθήκης ένταξής τους) να ενταχθούν στην ευρωζώνη. Είναι προς το συμφέρον της

⁴ Ελεύθερη μετάφραση από την ομάδα του δελτίου της ανάλυσης του European Policy Centre, Emmanoulidis J., "All roads lead to Frankfurt – the results of an enigmatic summit", EPC Post Summit Analysis 12/12/2011, www.epc.eu

Ευρωζώνης να διατηρήσει την πόρτα του ευρώ ανοικτή. Αν το νόμισμα συνεχίζει να είναι ελκυστικό θα τονωθεί η εμπιστοσύνη των ευρωπαίων πολιτών, των επενδυτών και του έξω κόσμου ότι το ευρώ είναι εδώ για να μείνει.

Αν και στη Σύνοδο Κορυφής κυριάρχησε το ζήτημα της αλλαγής της συνθήκης, οι ηγέτες της Ε.Ε. έλαβαν ορισμένες πιο συγκεκριμένες αποφάσεις με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της δημοσιονομικής και της οικονομικής διακυβέρνησης. Πέρα από τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί κατά τους τελευταίους 18 μήνες (συμπεριλαμβάνοντας το ενισχυμένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, τη διαδικασία για τις νέες μακροοικονομικές ανισορροπίες, την εισαγωγή του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και το Σύμφωνο Euro Plus), η δήλωση των 17 κρατών-μελών της Ευρωζώνης για μια «ενισχυμένη αρχιτεκτονική» για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) περιλαμβάνει επίσης «ποιοτικές κινήσεις» προς την κατεύθυνση μιας γνήσιας «δημοσιονομικής ένωσης σταθερότητας» στην ευρωζώνη.

Οι ηγέτες της Ε.Ε. ελπίζουν ότι η καθιέρωση σταθερού φορολογικού καθεστώτος θα στείλει ένα ισχυρό μήνυμα στους επενδυτές ότι η Ένωση και τα μέλη της είναι έτοιμα να κάνουν τα πάντα για να επιστρέψει η Ε.Ε. στο δρόμο της δημοσιονομικής αρετής, με περισσότερη πειθαρχία και με αυστηρότερες κυρώσεις επιτήρησης. Η δημοσιονομική συμφωνία θα στηρίζεται σε τρία βασικά στοιχεία: την εισαγωγή ενός νέου φορολογικού κανόνα σε όλες τις χώρες του ευρώ, το υψηλότερο επίπεδο αυτοματισμού στην επιβολή των κανόνων που διέπουν τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος για τις χώρες της ευρωζώνης (άρθρο 126 ΣΛΕΕ) και την ταχεία εξέταση των νέων κανόνων για το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης που πρότεινε η Ε. Επιτροπή στις 23 Νοεμβρίου 2011.

Τα 17 κράτη μέλη της ευρωζώνης δεσμεύθηκαν για τα ακόλουθα:

- Όλες οι χώρες της ευρωζώνης θα εισάγουν ένα φορολογικό κανόνα («χρυσό κανόνα») που απαιτεί από τον κρατικό προϋπολογισμό να είναι ισοσκελισμένος ή με πλεόνασμα. Ακολουθώντας το παράδειγμα του γερμανικού “Schuldenbremse”, το φρένο του χρέους θα πρέπει να εισαχθεί στην εθνική έννομη τάξη σε «συνταγματικό ή ισοδύναμο επίπεδο». Με στόχο να καθορίσει πιο ρητά το δημοσιονομικό κανόνα για να διασφαλιστεί η ομοιόμορφη εφαρμογή του σε όλα τα κράτη μέλη, οι χώρες της Ευρωζώνης δήλωσαν ότι θα θεωρείται ότι αυτή η αρχή τηρείται εάν το ετήσιο διαρθρωτικό έλλειμμα δεν υπερβαίνει το 0,5% του ονομαστικού ΑΕΠ. Το διαρθρωτικό έλλειμμα είναι το κομμάτι του δημοσιονομικού ελλείμματος μιας χώρας που δεν προκύπτει από τις μεταβολές του οικονομικού κύκλου, δηλαδή το διαρθρωτικό έλλειμμα υπάρχει ακόμη και όταν η οικονομία λειτουργεί πλήρως. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι το πραγματικό μέγεθος του χρέους μιας χώρας μπορεί να υπερβαίνει και το 0,5%.
- Τα κράτη μέλη που βρίσκονται σε διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος θα υποβάλλονται σε ένα δεσμευτικό πρόγραμμα οικονομικής συνεργασίας στο οποίο θα τίθενται με λεπτομέρεια οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και διαρκής διόρθωση των υπερβολικών ελλειμμάτων. Το πρόγραμμα αυτό θα υιοθετείται ενώ η υλοποίησή του θα παρακολουθείται από την Ε. Επιτροπή και το Συμβούλιο. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συγκλίνουν προς τα ειδικά επίπεδα αναφοράς, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που θα προτείνει η Επιτροπή.

- Με στόχο την πιο διαφανή επίβλεψη, τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης συμφώνησαν στη δημιουργία ενός μηχανισμού για την εκ των προτέρων αναφορά των εθνικών σχεδίων για την έκδοση ομολόγων.

Πέρα από τη δημοσιονομική συμφωνία, οι ηγέτες της ευρωζώνης έλαβαν αποφάσεις σχετικά με τη λήψη μέτρων για την περαιτέρω ενίσχυση του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής μέσω της αυξημένης χρήσης του μηχανισμού της ενισχυμένης συνεργασίας και την εισαγωγή μιας νέας διαδικασίας για τη συζήτηση σημαντικών πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Σύμφωνα τόσο με την ενδιάμεση έκθεση και τη γαλλο-γερμανική επιστολή, οι ηγέτες της ευρωζώνης έχουν δεσμευτεί να χρησιμοποιούν περισσότερο το εργαλείο της ενισχυμένης συνεργασίας σε θέματα που είναι «απαραίτητα» για την ομαλή λειτουργία της ευρωζώνης, χωρίς να υπονομεύεται η εσωτερική αγορά.

Τα μέτρα που αφορούν τόσο το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ) όσο και το Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) περιλαμβάνουν ταχύτερη ανάπτυξη του ΕΤΧΣ, ταχύτερη και πιο απλή εφαρμογή της Συνθήκης για τον ΕΜΣ, παράταση του ΕΤΧΣ, (μη) συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην όποια αναδιάρθρωση χρέους και μεταρρύθμιση των κανόνων ψηφοφορίας στον ΕΜΣ.

Πέρα των προαναφερθέντων είναι εξίσου σημαντικό να επισημάνουμε μια σειρά από σημαντικά θέματα για τα οποία δεν υπήρξε συμφωνία των 17 της ευρωζώνης. Δεν υπάρχει καμία αναφορά στα (i) ευρωομόλογα ή στα ομόλογα Σταθερότητας (ii) στην παροχή τραπεζικής άδειας στον ΕΜΣ ή (iii) στην ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών μέσω του ΕΜΣ.

Μια τελική εκτίμηση – και το «βραβείο» πηγαίνει στην ΕΚΤ!

Η τελευταία Σύνοδος Κορυφής (8-9 Δεκεμβρίου 2011) έστειλε ανάμικτα μηνύματα στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, στους αναλυτές, στους πολίτες αλλά και στους επενδυτές. Είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής καθώς και οι επιπτώσεις των αποφάσεων της στην αντιμετώπιση της κρίσης, αν και σημειώθηκε πρόοδος σε ορισμένους σημαντικούς τομείς που σχετίζονται με τη μελλοντική διακυβέρνηση της ευρωζώνης και με την υιοθέτηση άμεσων μέτρων για τη διαχείριση της κρίσης.

Σε γενικές γραμμές, έχει σημειωθεί μία ιδιαίτερα σημαντική θετική εξέλιξη: η αυξανόμενη συνειδητοποίηση ότι η κρίση είναι κατά κύριο λόγο κρίση εμπιστοσύνης στην Ε.Ε. και στο μέλλον του ευρώ. Κατά συνέπεια, τα παλιά και τα νέα συστατικά της συνταγής αντιμετώπισης της κρίσης πρέπει να (επαν)αξιολογηθούν για να διαπιστωθεί αν υπονομεύουν ή αν συμβάλουν στις προσπάθειες ανάκτησης της εμπιστοσύνης. Η ετοιμότητα των κυβερνήσεων της Ε.Ε. και των θεσμικών οργάνων να παραδεχθούν και να διορθώσουν τα λάθη τους αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Η αναγνώριση ότι η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του χρέους έστειλε επιζήμια μηνύματα σε ιδιώτες επενδυτές, η απόφαση για μεγαλύτερη χρήση της λήψης αποφάσεων με πλειοψηφία στον ΕΜΣ με στόχο την ενίσχυση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητάς του, η προθυμία για την ταχύτερη έναρξη λειτουργίας του ΕΜΣ, η προθυμία για την ενίσχυση του ρόλου της Ε. Επιτροπής στο πλαίσιο μιας δημοσιονομικής ένωσης, καθώς και η ετοιμότητα επιτάχυνσης της δημιουργίας του μόνιμου μηχανισμού σταθερότητας δείχνουν ότι οι επενδυτές θα πάρουν το μήνυμα.

Αυτή η Σύνοδος Κορυφής δεν επέφερε σημαντικές εξελίξεις. Δεν είναι πιθανό να καταγραφεί στα βιβλία της ιστορίας ως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που «άλλαξε την κατεύθυνση της παλίρροιας». Είναι πιο πιθανό ότι η Ε.Ε. θα παραμείνει σε «κατάσταση κρίσης» για μεγάλο χρονικό διάστημα ακόμα. Οι αγορές δεν είναι πιθανό να ηρεμήσουν ενώ η εμπιστοσύνη δε θα ανακτηθεί άμεσα. Η Σύνοδος Κορυφής απέδειξε για ακόμη μια φορά ότι η Ε.Ε. βρίσκεται σε ένα μακρύ και ανώμαλο δρόμο και ότι δεν είναι δυνατό να γνωρίζουμε σε ποια φάση της κρίσης βρισκόμαστε τώρα. Αυτό που (σχεδόν) όλοι φαίνεται να αναγνωρίζουν τώρα είναι ότι πρόκειται για μια συστημική κρίση, που απειλεί όχι μόνο την περιφέρεια της Ε.Ε. αλλά και τα ίδια τα θεμέλια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μπορεί να ακούγεται περίεργο, αλλά αυτό είναι μια καλή είδηση, επειδή αναγκάζει τους πάντες να ενεργοποιηθούν, αν και μερικές φορές φαίνεται σαν να έχει χάσει η Ε.Ε. τον προσανατολισμό της, απουσία ενός κατευθυντήριου χάρτη.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, και ιδιαίτερα οι ηγέτες της ευρωζώνης έλαβαν μια σειρά από αξιόλογες αποφάσεις, τόσο αρνητικές όσο και θετικές. Στην αρνητική πλευρά μπορούμε να τοποθετήσαμε: την πολιτική αντιπαράθεση με την απομόνωση του Ηνωμένου Βασιλείου, την αδυναμία εύρεσης συμφωνίας μεταξύ των «27» για την τροποποίηση του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης, το γεγονός ότι οι «17 plus» υποχρεώθηκαν να κινηθούν προς μια διακυβερνητική συμφωνία έξω από το πλαίσιο των Συνθηκών της Ε.Ε., τις πολλές αβεβαιότητες που περιβάλλουν τα διάφορα στοιχεία, τον καθορισμό, το μέλλον καθώς και τις νομικές, θεσμικές και πολιτικές συνέπειες μιας τέτοιας συμφωνίας, τη φαινομενική ανικανότητα της Ε.Ε. να μεταρρυθμίσει τον εαυτό της στο πλαίσιο μιας Ευρωπαϊκής Συνέλευσης, συμπεριλαμβάνοντας και τους εκλεγμένους βουλευτές, το ερωτηματικό που υπάρχει για το αν ο νέος δημοσιονομικός κανόνας (το φρένο του χρέους) θα λειτουργήσει στην πράξη, το γεγονός ότι οι περισσότερες προσπάθειες διάσωσης (εξακολουθούν να) επικεντρώνονται στη δημοσιονομική πειθαρχία και όχι στην εύρεση της σωστής ισορροπίας μεταξύ της λιτότητας, από τη μια, και των μέτρων για την προώθηση της διαρθρωτικής μεταρρύθμισης και της ανάπτυξης σε όλη την Ευρώπη από την άλλη, το γεγονός ότι θα είναι δύσκολο να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών σε σχέση με τα ομόλογα του ευρώ, ακόμη και αν ο ΕΜΣ ακολουθήσει τις αρχές του ΔΝΤ, όταν πρόκειται για την αναδιάρθρωση του χρέους, τη συνεχιζόμενη έλλειψη ρευστότητας, επαρκούς για να καθυσχύσει τις αγορές, το γεγονός ότι η Ε.Ε. και τα μέλη της δεν μπορούν να λύσουν τα προβλήματα μόνοι τους, αλλά πρέπει να καταφύγουν στο ΔΝΤ και σε άλλους διεθνείς παράγοντες (BRICS, οι ΗΠΑ, χώρες του Κόλπου κ.λπ.) για να ζητήσουν βοήθεια και, τέλος, την αδυναμία των 17 της ευρωζώνης να καταλήξουν σε συμβιβασμό σχετικά με μια ενδεχόμενη (μερική) εξασφάλιση του δημόσιου χρέους. Θα θεωρηθεί ως ένδειξη ενότητας και αποφασιστικότητας των χωρών της ευρωζώνης να κάνουν ό,τι είναι απαραίτητο για να διασφαλίσουν ότι το κοινό νόμισμα ήρθε για να μείνει.

Αναφορικά με τη λίστα με τα θετικά στοιχεία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου μπορούμε να απαριθμήσουμε τα εξής: το γεγονός ότι οι ηγέτες της Ε.Ε. είναι σε θέση να ξεπεράσουν τις διαφορές τους και (τουλάχιστον) να καταλήξουν σε έναν συμβιβασμό για μια σειρά από σημαντικά ζητήματα, ότι οι ηγέτες της ευρωζώνης βρήκαν μια εναλλακτική λύση για την αλλαγή της Συνθήκης, η οποία υπόσχεται μια αρκετά γρήγορη εφαρμογή, ότι η διακυβερνητική συνθήκη είναι ανοικτή σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. και ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκτός ευρωζώνης χωρών εμφανίζονται πρόθυμα να προσυπογράψουν τη νέα Συνθήκη, την υπόσχεση για την ενσωμάτωση των στοιχείων

της Συνθήκης «17-plus» στις Συνθήκες της Ε.Ε. το συντομότερο δυνατό, την προσδοκία ότι αυτή η συμφωνία δε θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων φορέων ή οργανισμών και θα ενισχύσει ουσιαστικά την Ε. Επιτροπή, το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να είναι σε θέση να συμβάλει στην εκπόνηση της νέας συμφωνίας, τη δέσμευση των χωρών της ευρωζώνης να ενισχύσουν περαιτέρω την αρχιτεκτονική της ΟΝΕ με την προσθήκη στοιχείων για την ενισχυμένη οικονομική διακυβέρνηση, την εισαγωγή ενός νέου φορολογικού κανόνα (φρένο στο χρέος) στο εθνικό δίκαιο που θα υπόκειται στον έλεγχο του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη δέσμευση εισαγωγής του συστήματος της αντίστροφης πλειοψηφίας στη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος, τη συμφωνία για ταχεία εξέταση των δύο κανονισμών που πρότεινε πρόσφατα η Ε. Επιτροπή προσθέτοντας σημαντικά στοιχεία στις υπάρχουσες ρυθμίσεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, τη δέσμευση για ευρύτερη χρήση του μέσου των ενισχυμένων συνεργασιών για την υπέρβαση εμποδίων που βάζουν μεμονωμένα κράτη-μέλη σε συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικής, την ταχεία ανάπτυξη του ΕΤΧΣ, την πρωτύτερη και ευκολότερη εισαγωγή της Συνθήκης ΕΜΣ, την ετοιμότητα επιτάχυνσης των πληρωμών των κεφαλαίων προς το ΕΜΣ, τη μερική εισαγωγή της ειδικής πλειοψηφίας στον ΕΜΣ, την αναθέωση των κανόνων που διέπουν την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε περιπτώσεις αναδιάρθρωσης του χρέους, σύμφωνα με τις πρακτικές του ΔΝΤ και, τέλος, την ετοιμότητα για την αύξηση πόρων του ΔΝΤ έως και €200 δισ.

Οι ανωτέρω κατάλογοι των θετικών και των αρνητικών αποτελεσμάτων της πρόσφατης Συνόδου Κορυφής δείχνουν ότι το πρόσφατο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πήρε πολλές αποφάσεις, με ανάμεικτα, όμως, θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Επιπλέον, γίνεται φανερό ότι το πιο σημαντικό ζήτημα που τίθεται μετά την ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (εάν, δηλαδή, η Ε.Ε. θα είναι σε θέση να συγκρατήσει την κρίση του ευρώ) δε θα αποφασίζεται στις Βρυξέλλες ή σε οποιοδήποτε άλλη πρωτεύουσα της Ε.Ε. αλλά στη Φρανκφούρτη. Η κρίση έχει φτάσει στο σημείο που έχει καταστεί σημαντική μια ακόμη μεγαλύτερη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Οι λύσεις που εντοπίστηκαν και οι αποφάσεις που ελήφθησαν κατά τη Σύνοδο Κορυφής είναι ανεπαρκείς και για να εφαρμοστούν θα χρειαστεί επιπλέον χρόνος, αν και δεν υπάρχει. Είναι αλήθεια ότι η ΕΚΤ δεν μπορεί και δεν πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες των εθνικών κυβερνήσεων και δεν πρέπει να στείλει λάθος μηνύματα προς τις κυβερνήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τις προσπάθειές τους για μείωση των ελλειμμάτων και την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Ωστόσο, στην παρούσα κατάσταση, η ΕΚΤ είναι το μόνο θεσμικό όργανο της Ε.Ε. που είναι αρκετά αξιόπιστο και ισχυρό ώστε να σταματήσει την καθοδική πορεία.

Γι' αυτό η ΕΚΤ θα μπορούσε να αγοράσει ακόμη περισσότερα κρατικά ομόλογα στη δευτερογενή αγορά, πέρα από τα περίπου €200 δισεκατομμύρια που έχουν ήδη αποκτηθεί από την κλιμάκωση της κρίσης το 2010. Θα μπορούσε επίσης να παρέχει χρηματοδοτήσεις στους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς όπως είναι το ΔΝΤ, το οποίο, με τη σειρά του, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει αυτούς τους πρόσθετους πόρους για να βοηθήσει τις χώρες της ευρωζώνης που δέχονται ισχυρές πιέσεις από τις αγορές. Η ΕΚΤ θα μπορούσε να καθορίσει ακόμη και ένα μέγιστο επίπεδο απόδοσης του χρέους που θα εγγυάται βιώσιμα επιτόκια για τα νέα χρεόγραφα που εκδίδονται από χώρες της ευρωζώνης που βγαίνουν στις αγορές.

Σε κάθε περίπτωση, η ΕΚΤ πρέπει να λειτουργεί ως «δανειστής έσχατης ανάγκης», τουλάχιστον μέχρι να εφαρμοστούν πιο μόνιμες και αξιόπιστες ρυθμίσεις. Πράγματι αυτό

θα αυξήσει του κινδύνους για τον πληθωρισμό στην ευρωζώνη. Αλλά η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών με ένα κατακερματισμένο νόμισμα δε θα ήταν δυνατή και, σε κάθε περίπτωση, ο πληθωρισμός δεν είναι η άμεση πρόκληση, δεδομένου ότι και όλα τα σημάδια δείχνουν ότι η Ευρώπη είναι πιθανό να υποστεί περαιτέρω οικονομική υποβάθμιση ακόμη και να επιστρέψει σε ύφεση. Το πιο σημαντικό είναι ότι ένα υψηλότερο ποσοστό πληθωρισμού θα ήταν δικαιολογημένο, αν περιόριζε την κρίση και, τελικά, απέτρεπε τον κίνδυνο κατάρρευσης.

Είναι ακόμα δυνατό να αποτραπεί η κατάρρευση και αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα μπορούσε να αυξήσει τις πιθανότητες να αποφευχθεί το χειρότερο σενάριο, αλλά μόνο με ένα τίμημα. Οι χώρες της ευρωζώνης (και όχι μόνο) θα πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται για «περισσότερη Ευρώπη» - τόσο όσον αφορά στην ενίσχυση της διακυβέρνησης της ΟΝΕ όσο και στη μείωση του δημόσιου χρέους - αλλά και να επιτρέψουν στην ΕΚΤ να παρέμβει και να αποτρέψει την κατάρρευση.

Αυτό είναι ένα δύσκολο αλλά η εναλλακτική λύση είναι χειρότερη. Οι δηλώσεις του Προέδρου της ΕΚΤ Mario Draghi αποχωρώντας από τη Σύνοδο Κορυφής ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τους ηγέτες της Ε.Ε. αποτελούν ένα «πολύ καλό αποτέλεσμα για τη ευρωζώνη», ότι είναι «πολύ κοντά σε μια καλή δημοσιονομική συμφωνία» και ότι είναι «πολύ χρήσιμες για την παρούσα κατάσταση» θα μπορούσαν να ερμηνευθούν ως ένα ιδιαίτερα θετικό μήνυμα. Το επόμενο χρονικό διάστημα θα φανεί πόσο μακριά είναι πρόθυμη να προχωρήσει η ΕΚΤ. Σε κάθε περίπτωση, η Φρανκφούρτη θα είναι σε θέση να αγοράσει περισσότερο χρόνο για την Ε.Ε. Οι κυβερνήσεις πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και οι μελλοντικές σύνοδοι της ευρωζώνης θα συνεχίσουν να προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την κρίση.

ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ

Αγγλικός Τύπος

Σύμφωνα με δημοσιεύματα στον αγγλικό τύπο, η Βρετανία με το βέτο του David Cameron στην πρόσφατη Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών υποστήριξε το αίτημά της για εγγυήσεις για την βρετανική οικονομία. Ο υπουργός Οικονομικών της Βρετανίας George Osborne, σε τηλεδιάσκεψη με τους 26 άλλους υπουργούς Οικονομικών της Ε.Ε., επανέλαβε τη θέση της κυβέρνησης ότι η Βρετανία είναι έτοιμη να συμμετάσχει σε παγκόσμιες προσπάθειες για την αύξηση των πόρων του ΔΝΤ, αλλά δεν θα συμμετάσχει σε οποιονδήποτε φορέα που αφορά ειδικά το ενιαίο νόμισμα. Επισημαίνεται ότι η Βρετανία αντιστέκεται στην πίεση από άλλες χώρες της Ε.Ε. να συμβάλει με ποσό μεγαλύτερο των €50 δισ. (£ 30 δισ) για το πακέτο διάσωσης.

Στην τελευταία συνεδρίαση της Βουλής των Κοινοτήτων πριν από τα Χριστούγεννα, ο David Cameron κατηγορήθηκε από τον ηγέτη των Εργατικών Ed Miliband ότι διέπραξε «καταστροφικό λάθος». Ο Ed Miliband τον παρότρυνε να αρχίσει εκ νέου διαπραγματεύσεις με τα υπόλοιπα 26 κράτη της Ε.Ε. για ένα καλύτερο διαπραγματευτικό αποτέλεσμα για τη Βρετανία. Ο David Cameron δήλωσε στη Βουλή των Κοινοτήτων ότι δεν απολογείται που υποστήριξε τη Βρετανία, αποκλείοντας αλλαγές της Συνθήκης προκειμένου να επιτραπεί στην ευρωζώνη να προωθήσει το δικό της «δημοσιονομικό οικοδόμημα» έξω από το πλαίσιο της επίσημης συνθήκης. Ο Ed

Miliband υπενθύμισε ότι ο David Cameron είχε υποσχεθεί ότι η κυβέρνηση συνασπισμού θα λειτουργούσε με «συλλογικό» τρόπο και αναρωτήθηκε τί πήγε στραβά. Σύμφωνα με δηλώσεις του David Cameron κανέναν σε αυτό το Κοινοβούλιο δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι οι Συντηρητικοί και οι Φιλελεύθεροι Δημοκράτες δεν συμφωνούν πάντοτε για την Ευρώπη

Από την άλλη πλευρά, η Γερμανίδα καγκελάρια Angela Merkel δήλωσε ότι ως απόρροια της συμφωνίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το όραμα μιας γνήσιας πολιτικής ένωσης έχει αρχίσει να παίρνει μορφή, προκαλώντας ανησυχία στους Βρετανούς ευρωσκεπτικιστές. Δήλωσε ότι μια νέα αίσθηση της κοινής ευθύνης σε ολόκληρη την ευρωζώνη των δεκαεπτά κρατών και των υπολοίπων δέκα μελών της Ε.Ε. θα συμβάλει στην αντιμετώπιση της κρίσης. Ο Γερμανός υπουργός Εξωτερικών Guido Westerwelle δεσμεύτηκε να «χτίσει γέφυρες» με τη Βρετανία στον απόηχο του βέτο του David Cameron στην πρόσφατη Σύνοδο Κορυφής - υπογραμμίζοντας ότι η Βρετανία είναι ένας «απαραίτητος εταίρος» στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε κοινή συνέντευξη Τύπου με τον Υπουργό Εξωτερικών William Hague στο Λονδίνο ο Guido Westerwelle δήλωσε ότι η Ένωση έπρεπε να παραμείνει «ενωμένη». Ο William Hague δήλωσε ότι ο Guido Westerwelle συμφώνησε να βρεθούν «επείγοντως» νέες πρωτοβουλίες για την προώθηση της ενιαίας αγοράς, συμπεριλαμβανομένων των περισσότερων συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου με χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αλλά η ηγεσία της Βρετανίας δήλωσε ότι η θέση της δεν είχε αλλάξει και ότι η χώρα θα υπογράψει μόνο αν λάβει εγγυήσεις για τη βρετανική οικονομία.

- Pignal St., "Britons weigh future in Brussels 'eurocracy'", Financial Times, 29/12/2011.
- Tapsfield J. & Cordon G., "UK indispensable to EU, say Germans", The Independent, 19/12/2011
- Woodcock A., "UK still has a role in the EU, says Angela Merkel", 14/12/2011

Γαλλικός τύπος

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του γαλλικού τύπου, από την πρόσφατη Σύνοδο Κορυφής, πολλοί αναλυτές εστίασαν μόνος στην απόφαση του Βρετανού πρωθυπουργού David Cameron να ασκήσει βέτο σε μια νέα συνθήκη. Στην πραγματικότητα, αυτό καλύπτει την αποτυχία των ηγετών της ευρωζώνης να βρουν μια «θεραπεία» για τη νομισματική ένωση. Ανακοίνωσαν μόνο κάποια μέτρα για κράτη-μέλη με αποκλίνοντες προϋπολογισμούς, γεγονός που, αν και καθησύχασε ορισμένους, δεν αρκεί. Γαλλία και Γερμανία συμφώνησαν ότι δε θα υπάρχει δημοσιονομική, οικονομική ή πολιτική ένωση αν δεν ξεπεράσουν τις αδυναμίες του αρχικού οικοδομήματος. Η σημαντικότερη απόφασή τους είναι η ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και η οικοδόμηση μιας «ένωσης του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης», η οποία, σύμφωνα με τον αρθογράφο, θα είναι περισσότερο μια «ένωση της αστάθειας και της στασιμότητας».

Ακόμη και στο πλαίσιο μιας διακυβερνητικής Συνθήκης, παρατηρεί ο Ευρωπαίος Επίτροπος αρμόδιος για την Οικονομική και Νομισματική Πολιτική Olli Rehn, η βελτίωση της πειθαρχίας θα μπορούσε πιθανόν να υλοποιηθεί μέσω των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Τα μέτρα της συμφωνίας των Βρυξελλών είναι τόσο αυστηρά ώστε η εφαρμογή τους είναι απίθανη. Αυτό θα σήμαινε ότι, βάσει αβέβαιων εκτιμήσεων για τα

διαρθρωτικά ελλείμματα, η Ε. Επιτροπή μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις σε εκλεγμένες κυβερνήσεις, ακόμη και όταν δέχονται υψηλές πιέσεις. Σε περίπτωση που οι χώρες αρνηθούν να συμμορφωθούν η Ε. Επιτροπή θα πάρει τον έλεγχο, γεγονός που αποτελεί ένα συνταγματικό τερατούργημα.

Είναι πολύ δύσκολο να εξαλειφθούν τα δημοσιονομικά ελλείμματα σε χώρες με διαρθρωτικά κεφάλαια που εισάγουν χωρίς παρατεταμένη ύφεση ή μεγαλύτερη εξωτερική ανταγωνιστικότητα. Αυτό, όμως, είναι σχετικό καθώς η καλύτερη απόδοση των αδύναμων ξένων χωρών της νομισματικής ένωσης συνεπάγεται είτε επιδείνωση της απόδοσης των εξαγωγικών χωρών της ευρωζώνης είτε βελτίωση της ευρωζώνης στο σύνολό της. Η πρώτη λύση συνεπάγεται ότι η Γερμανία θα γίνει λιγότερο «γερμανική» και ότι η ευρωζώνη θα γίνει μια μεγάλη Γερμανία. Ποιος μπορεί να πιστέψει τώρα ότι η μια ή άλλη επιλογή είναι πιθανή;

Το σενάριο που παραμένει το πιο πιθανό είναι η δημοσιονομική λιτότητα που ανακοινώθηκε: σταθερή διαρθρωτική ύφεση σε εύαλωτες χώρες. Γιατί, εκτός από τη δημοσιονομική πειθαρχία, η Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση δεν έχει κανένα αξιόπιστο σχέδιο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της: δεν θα υπάρξει δημοσιονομική ένωση, οικονομική και πολιτική ισορροπία και δεν προβλέπεται κάποιος μηχανισμός για την οικονομική προσαρμογή και στις δύο πλευρές του τούνελ, τους πιστωτές και τους οφειλέτες. Αντ' αυτού συνεχίζουμε με ένα σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης η ανεπάρκεια του οποίου είναι φανερή.

Σύμφωνα με το περιβάλλον του Γάλλου Προέδρου, υπάρχει έντονη ανησυχία για επιδείνωση της κρίσης, καθώς το άσχημο κλίμα ενισχύεται από την απουσία βραχυπρόθεσμης απάντησης. Οι αγορές αναμένουν ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) θα παρέμβει με τη μαζική αγορά κρατικού χρέους μόλις υπάρξει συμφωνία για ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στην ευρωζώνη. Από την άλλη πλευρά, η Γερμανίδα καγκελάρια υποστηρίζει ότι η κρίση δεν θα επιλυθεί «με τη μία», χάρη σε μια θαυματουργή θεραπεία. Σύμφωνα με δηλώσεις της Angela Merkel, αν υπάρχει υπομονή και αντοχή, αν δεν αφήνουμε τις αποτυχίες να μας καταστρέψουν, αν προχωράμε συστηματικά και αν πετύχουμε πραγματικά την οικονομική και νομισματική ένωση η Ευρώπη θα βγει ισχυρότερη από την κρίση.

Για τη Γαλλία, η άρνηση δημιουργίας μιας «αντιπυρικής ζώνης» είναι αυτοκτονική. Αν η ΕΚΤ δεν ανακοινώσει ότι θα παρέμβει χωρίς όριο όταν χρειαστεί, δε θα πεισθούν οι επενδυτές να επιστρέψουν στην αγορά αν δεν είναι βέβαιο ότι θα ανακτήσουν τα κεφάλαιά τους. Και δεν είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ) ή ο διάδοχός του ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ΕΜΣ) με περιορισμένα κεφάλαια (500 δισ. ευρώ), που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν καθυστερημένα.

Εντός της ευρωζώνης και αντιμέτωπη με την επιδείνωση της κρίσης, η Γερμανία είναι πλέον απομονωμένη στη θέση της να αρνείται την παρέμβαση της ΕΚΤ. Αλλά δεν είναι σαφές ότι τα διοικητικά συμβούλια και οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών θα μπορούσαν τελικά να υιοθετήσουν μια θέση σε αντίθεση με τη Γερμανία. Ακόμη και αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, πολιτικά, δεν είναι εύκολο να κινδυνεύσουμε να χάσουμε τη Γερμανία, σύμφωνα με εκπρόσωπο της ΕΚΤ.

- La zone euro espère vaincre la défiance des marchés malgré ses divisions, Libération
- Martin Wolf, En route vers la récession, Le Monde Economie, 19/12/2011

Γερμανικός Τύπος

Λίγο πριν την ολοκλήρωση του έτους και μετά την ανάληψη της εξουσίας νέων κυβερνήσεων σε Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία, η αίσθηση που αποκομίζει κανείς από τα δημοσιεύματα του γερμανικού τύπου είναι ότι προβάλλεται η ανάγκη για συντονισμένα βήματα προόδου παράλληλα με μια γενικότερη βιασύνη για απολογισμό και δριμύ κατηγορώ για την υφιστάμενη κατάσταση. Τα ζητήματα που απασχόλησαν τα γερμανικά πρωτοσέλιδα ήταν η στάση της Βρετανίας τόσο κατά την επίσκεψη του David Cameron στο Βερολίνο όσο και στην Σύνοδο Κορυφής της 9ης Δεκεμβρίου, η επιτακτική ανάγκη για εξεύρεση λύσης ακόμα και μέσω της αναθεώρησης των συνθηκών, η δυσανεμία των ΗΠΑ για τη στάση της Γερμανίας στην κρίση της Ευρωζώνης και τέλος η έκβαση της Συνόδου με αποκορύφωμα τον απομονωτισμό της Βρετανίας.

Κατά την επίσκεψή του Βρετανού πρωθυπουργού στη Γερμανία τα δημοσιεύματα έκριναν τη στάση του ως αντιφατική καθώς από τη μία ασκεί πιέσεις στις χώρες της ευρωζώνης για ανάληψη επιπρόσθετων μέτρων, από την άλλη δε δέχεται καμία συζήτηση σε θέματα εκχώρησης περισσότερων αρμοδιοτήτων στην Ευρώπη. Σε γενικές γραμμές τα σχόλια του τύπου ήθελαν να αναδείξουν πόσο διαφορετικό είναι το όραμα Γερμανών και Βρετανών για το μέλλον της Ευρώπης, προμηνύοντας την ρήξη των δύο δυνάμεων στην επικείμενη Σύνοδο Κορυφής. Ωστόσο δεν αποσιωπήθηκε το γεγονός ότι και οι δύο πλευρές θέλουν να βρεθεί από κοινού λύση στις διαφορές που υπάρχουν για την αντιμετώπιση της κρίσης του ευρώ. Έντονη κριτική επίσης ασκούν τα μέσα στις αλληλοκατηγορίες ΗΠΑ και Γερμανίας, για τη διαχείριση της κρίσης. Οι αμερικανικές εφημερίδες έχουν ήδη αποφανθεί: η κρίση χρεών της ευρωζώνης συνιστά τον μεγαλύτερο κίνδυνο για την παγκόσμια οικονομία».

Επαληθεύοντας τα σενάρια για αναθεώρηση των συνθηκών του προηγούμενου μήνα σε σχόλιό της η εφημερίδα Süddeutsche Zeitung χαρακτηρίζει τη Γερμανίδα καγκελάρια ως «Θαρραλέα» και με «σωστό πολιτικό ένστικτο», «Η Μέρκελ ακολουθεί την σωστή στρατηγική, και εκμεταλλεύεται την δύσκολη συγκυρία για να αποκτήσει η Ε.Ε. στέρεα θεμέλια.» Σύμφωνα με την Frankfurter Allgemeine Zeitung η Γερμανία και η Γαλλία επιθυμούν να κινούν εκείνες τα νήματα της διαχείρισης της κρίσης, κάτι που είναι εύλογο καθώς οι δύο αυτές χώρες επωμίζονται και τις μεγαλύτερες εισφορές. Η γερμανική εφημερίδα Financial Times στηρίζει επίσης την τακτική της Γερμανίδας καγκελάριας: «Η προσαρμογή των ευρωπαϊκών συνθηκών στα νέα δεδομένα συνιστά τον μοναδικό δρόμο αποκατάστασης της εμπιστοσύνης των επενδυτών στις αγορές.»

Λίγο πριν τη Σύνοδο κορυφής της 9ης Δεκεμβρίου η Γερμανίδα Καγκελάρια υποστήριξε στην ομιλία της στη γερμανική βουλή ότι «Στην Ευρώπη διαφωνούμε στις λεπτομέρειες, αλλά όχι στην ουσία». Η έκβαση της πρόσφατης Συνόδου Κορυφής, όμως, δεν επιβεβαίωσε τα λεγόμενα της καθώς η Βρετανία φαίνεται τελικά να απομονώνεται στο θέμα του νέου δημοσιονομικού συμφώνου. Οι αποφάσεις που υιοθετήθηκαν, όπως αναγνωρίζει ο γερμανικός τύπος, συνέκλιναν με τις κατευθύνσεις της Καγκελάριας. Ένα δημοσιονομικό σύμφωνο είναι το κύριο αποτέλεσμα της Συνόδου Κορυφής. Η ευρωζώνη και έξι ακόμα χώρες συμφώνησαν στη θεσμοθέτηση του χρεόφρενου και αυτόματων κυρώσεων στις χώρες με έλλειμμα μεγαλύτερο του 3% του ΑΕΠ.

Τα γερμανικά μέσα ενημέρωσης υποδέχονται τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής με τίτλους όπως: «Περισσότερη δημοσιονομική πειθαρχία –χωρίς το Λονδίνο»

(tagesschau.de), «Οι Βρετανοί εμπόδιο σε ένα μεγαλύτερο σχέδιο σωτηρίας του ευρώ» (SpiegelOnline). Πολλά γερμανικά ΜΜΕ αποδίδουν στον Βρετανό πρωθυπουργό David Cameron την «αποτυχία» συμφωνίας μιας ομόφωνης αλλαγής των ευρωπαϊκών Συνθηκών. «Στην σύνοδο κορυφής των Βρυξελλών αποδείχθηκε η διαφορετικότητα των συμφερόντων», αποφαινεται ο σχολιαστής της Süddeutsche Zeitung. «Από τα χρηματοοικονομικά των Βρετανών Τόρυδων μέχρι τις κοινοβουλευτικές επιφυλάξεις των Σουηδών. Η Ευρώπη κινείται εδώ και καιρό με πάνω από δύο ταχύτητες», σημειώνει ο σχολιαστής.

Σημείο κριτικής αποτελεί και η άσκηση βέτο τη Βρετανίας ως αποτέλεσμα των γερμανογαλλικών πιέσεων. Η γερμανική επιθεώρηση Der Spiegel υποστηρίζει ότι η Angela Merkel πλήρωσε πολύ ακριβά τη νίκη της. «Επέβαλε τις θέσεις της για αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία, αλλά δεν κατάφερε να κρατήσει την Ευρώπη των 27 ενωμένη στον αγώνα κατά της ευρωκρίσης», επισημαίνει ο σχολιαστής της Bildunterschrift.

- <http://www.zeitung.de/>
- <http://www.boersen-zeitung.com/>
- <http://www.welt.de/>
- <http://www.ftd.de/>
- <http://www.faz.net/>
- <http://www.sueddeutsche.de/>
- <http://www.spiegel.de/>
- <http://www.tagesschau.de/>
- <http://www.tagesspiegel.de/>

ΤΥΠΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ

- Βερέμης Θ., «Η στενωπός της επιβεβλημένης αρετής», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 24/11/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Η Ελλάδα ως ευρωπαϊκή δημοκρατία», ΤΑ ΝΕΑ, 22/12/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Πρωτοβουλίες ή βέτο;» ΤΑ ΝΕΑ, 9/12/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Τέλος ή νέα αρχή;», ΤΑ ΝΕΑ, 3/12/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Άλλη Ελλάδα σε άλλη Ευρώπη;», ΤΑ ΝΕΑ, 16/12/2011
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Τα τρία σύνδρομα της μοίρας μας», ΤΑ ΝΕΑ, 11/11/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Λάθος τρόπος λήψης πολιτικών αποφάσεων», ΤΑ ΝΕΑ, 2/11/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Αλλάζει πολιτική η Γερμανία», ΤΑ ΝΕΑ, 25/11/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Ευρωπαϊκή ή εθνική δημοκρατία;», ΤΑ ΝΕΑ, 18/11/2011.
- Ιωακειμίδης Π.Κ., «Και όμως μπορούν να μας διώξουν», ΤΑ ΝΕΑ, 5/11/2011.
- Κουλουμπής Θ., «Η Ελλάδα στον καναπέ του ψυχιάτρου», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 18/12/2011.
- Κουλουμπής Θ., «Καιρός για άλλη μια μεγάλη τομή του πολιτικού συστήματος», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 20/11/2011.
- Μαραβέγιας Ν., «Υπάρχει λύση εκτός ευρωζώνης;», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 18/12/2011.
- Μαραβέγιας Ν., «Πειθαρχία έναντι αλληλεγγύης», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 11/12/2011.
- Μαραβέγιας Ν., «Ευρωομόλογο και δημοσιονομική πειθαρχία», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 27/11/2011

ΞΕΝΟΣ

- “EU 26 fight to stop pact unraveling”, The Independent, 15/12/2011.
- “What has the ECB done in the crisis? The role of TARGET balances”, Financial Times, 28/12/2011.
- Atkins R. and Alloway T., “ECB unleashes a wall of money”, Financial Times, 21/12/2011.
- Atkins R., “Bini Smaghi urges bold decisions”, Financial Times, 28/12/2011.
- Dinmore G. and Segreti G., “Monti declares Italy back from brink”, Financial Times, 29/12/2011.
- Donadio R., “Italy’s Lower Rates Ease Borrowing but Not Governing”, International Herald Tribune, 28/12/2011.
- Magnus G., “How to avoid the ‘zombification’ of Europe”, Financial Times, 21/12/2011.
- Münchau W., “Grim lessons from the 30 years war”, Financial Times, 28/12/2011.
- Pfeifer S. and Blas J., “Overview: Politics casts shadow over energy wealth”, Financial Times, 7/12/2011.
- Pignal St., “Britons weigh future in Brussels ‘eurocracy’”, Financial Times, 29/12/2011.
- Plender J., “How Goethe’s masterpiece is shaping Europe”, Financial Times, 29/12/2011.
- Poirier A., “The trouble is, Sarkozy does not know when he's beaten”, The Guardian, 29/12/2011.
- Richards St., “Italy’s Lower Rates Ease Borrowing but Not Governing”, The Independent, 15/12/2011.
- Spiegel P., “Plan for eurobonds ‘road map’ in new treaty”, Financial Times, 29/12/2011.
- Titley G. and Brennan J., “Ireland has done what the IMF wanted, but where is the reward?”, The Guardian, 29/12/2011.
- Wilson J., Jenkins P. and Wigglesworth R., “Record use made of ECB deposit facility”, Financial Times, 28/12/2011.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

- Alter K.J., “The Global Spread of European Style International Courts”, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012. Abstract: Europe created the model of embedded international courts (ICs) where domestic judges work with international judges to interpret and apply international legal rules that are also part of national legal orders. This model has now diffused around the world. This article documents the spread of European style ICs: there are now 11 operational copies of the European Court of Justice (ECJ), and a number of ICs that do not copy the ECJ but use Europe's embedded approach to international law. After documenting the spread of European style ICs, the article then explains how two regions chose European style ICs, yet varied from the ECJ model.
- Aoun E., “The European Union and International Criminal Justice: Living Up to Its Normative Preferences?”, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012.

- Berenskoetter F., **"Mapping the Field of UK-EU Policing"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012.
- Blauburger M., **"With Luxembourg in mind ... the remaking of national policies in the face of ECJ jurisprudence"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012. Abstract: This article analyses EU member state political responses to ECJ challenges. Faced with high consensus requirements at the European level, member states often have to respond unilaterally and explore how to pursue autonomous regulatory goals in 'EU-compatible' ways. Member states' domestic responses to one prominent series of ECJ judgments (Laval, Rüffert, Commission vs Luxembourg) are traced from a Europeanization perspective. The case studies show that, by forging a consensus which includes potential litigants and by building on existing legal precedent, member state govern
- Börzel T.A. & Pamuk Y., **"Pathologies of Europeanisation: Fighting Corruption in the Southern Caucasus"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012.
- Börzel T.A. & Risse Th., **"From Europeanisation to Diffusion: Introduction"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012. Abstract: This special issue explores to what extent policies and institutions of the European Union spread across different contexts. Are the EU's attempts to transfer its policies and institutions to accession and neighbourhood countries sustainable and effective? To what degree do other regions of the world emulate the EU's institutional features; what are the mechanisms of, and scope conditions for, their diffusion? This introduction provides the conceptual framework of the special issue. First, it specifies EU-related institutional change as the 'dependent variable'. Second, it discusses how Europeanisation research and diffusion studies relate to each other and can be fruitfully combined to identify processes and mechanisms by which ideas and institutions of the EU spread. Third, we introduce scope conditions which are likely to affect domestic (or regional) change in response to the promotion or emulation of EU ideas and institutions.
- Börzel T.A. & Risse Th., **"When Europeanisation Meets Diffusion: Exploring New Territory"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012. Abstract: The articles in this special issue find ample evidence for the EU's influence on domestic and regional institutions. Its impact is patchy, often shallow but certainly not spurious. This conclusion demonstrates that it is worthwhile to integrate the Europeanisation literature and its theoretical arguments into the larger literature on diffusion. But it also shows limits of the diffusion approaches in the social sciences which tend to privilege structure over agency and, as a result, tend to focus on institutional convergence and isomorphism rather than variation in institutional outcomes. Some general impact of the EU on domestic institutional change in its neighbourhood and beyond is found, as well as some diffusion of EU institutional models of regional integration worldwide. The approach is decidedly agency-centred in focusing on diffusion mechanism and on scope conditions.
- Burns Ch., Carter N. & Worsfold N., **"Enlargement and the Environment: The Changing Behaviour of the European Parliament"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012. Abstract: It was widely anticipated before European Union enlargement that the accession states would have a negative impact on EU environmental governance. By extension, the European Parliament's (EP) reputation as an environmental champion might be threatened by the influx of MEPs from accession states. An analysis of all EP amendments to environmental legislation between 1999 and

- 2009 reveals that post-enlargement the EP was more successful at securing the adoption of its amendments into law but that these amendments were less radical. These changes arise from the institutional adaptation prompted by enlargement and a broad ideological shift to the right within the EP.
- Chalmers D. & Chaves M., **"The reference points of EU judicial politics"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012. Abstract: Explanations of the dynamics of EU judicial politics must also account for its incidence. Incidence relies on a relationship between three arenas – those for norm-setting, litigation and judgments – with each conditioning the possibilities for action in the others. Through a study of all 2007–2009 preliminary rulings we find two predominant dynamics here. 'Patrol norms' dedicated to securing common policies give rise to low salience judgments dominated by transnational enterprise and national administration litigation. 'Thickly evaluative norms' are concerned with articulating certain values. Dominated by litigation by domestic undertakings and non-commercial actors, these norms generate the Court's most salient judgments.
  - Cram L., **"Does the EU Need a Navel? Implicit and Explicit Identification with the European Union"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012. Abstract: Analysts should expect neither too much from European Union identity and its causal role in driving the integration process, nor too little, by underestimating the stabilizing force of implicit identification with the EU. Daily transactions in an EU institutional context embed an acceptance of the EU as a legitimate political authority and underpin passive consent to the continued functioning of the EU. The emergence of explicit EU identification is contingent upon the value (real and symbolic) attached to transactions, the extent to which valued goods are perceived to be under threat and whether competing political authorities are viewed as legitimate.
  - Daniel Kelemen R. & Schmidt S.K., **"Introduction – the European Court of Justice and legal integration: perpetual momentum?"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012.
  - Daniel Kelemen R., **"The political foundations of judicial independence in the European Union"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012. Abstract: This contribution explores the political foundations of judicial independence in the European Union and asks to what degree the ECJ is insulated against court curbing mechanisms that might threaten judicial independence. The contribution reviews the major court curbing mechanisms identified in the literature on American law and politics and assesses the extent to which these mechanisms might be applied in restraining the ECJ. The evidence and analysis suggests that the ECJ is remarkably well insulated against each of the major court curbing mechanisms identified in the literature.
  - Davies G., **"Activism relocated. The self-restraint of the European Court of Justice in its national context"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012. Abstract: Most cases involving EU law are decided in national courtrooms without a preliminary reference. The influence of the Court on these cases is often overstated by focusing on headline principles, such as mutual recognition and state liability. However, application of these principles in specific cases is often mediated by open norms such as proportionality, which allow much national court discretion. Whether national judges apply these open norms in a pro-integration way determines how far the broader principles directly impact on the national legal system, and on national regulators: these

latter will condition their behaviour according to their expectations of the national judiciary, since these are the judges to which they are directly subject. The Court's role here is important, but limited. It enables and encourages pro-integration national judicial choices, but its case law does not compel them. Claims of activism need to be partly relocated from Luxembourg to national courts.

- Hooghe L., **"Images of Europe: How Commission Officials Conceive Their Institution's Role"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012. Abstract: How do Commission officials conceive the Commission's role in the European Union? Should the Commission be the government of Europe or the servant of Member States? Is there a third possibility – that of institutional pragmatism, whereby Commission and Member States share authority? This article lays out jurisdictional options and role conceptions adopted by Commission officials, and estimates their relative incidence using a 2008 large-scale survey among Commission officials (N = 1,901). There is a plurality of views, though within relatively narrow parameters. In explaining variation, national background shapes views more than professional background.
- Jetschke A. & Murray Ph., **"Diffusing Regional Integration: The EU and Southeast Asia"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012.
- Lenz T., **"Spurred Emulation: The EU and Regional Integration in Mercosur and SADC"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012.
- Libman A. & Vinokurov E., **"Regional Integration and Economic Convergence in the Post-Soviet Space: Experience of the Decade of Growth"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012.
- Magen A., **"Israel and the Many Pathways of Diffusion"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012.
- Malecki M., **"Do ECJ judges all speak with the same voice? Evidence of divergent preferences from the judgments of chambers"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012.
- Marks G., **"Europe and Its Empires: From Rome to the European Union"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012.
- Noutcheva G. & Aydin-Düzgüt S., **"Lost in Europeanisation: The Western Balkans and Turkey"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012. Abstract: The article analyses the EU's impact on the rule of law in the Western Balkans and Turkey. It enquires into the reasons behind the patchy record of rule-of-law reforms in Turkey, Croatia and Albania by examining judicial reforms in response to the EU accession requirements. It argues that a credible EU accession perspective and an adequate degree of state capacity are necessary but not sufficient conditions for explaining the fluctuations in the rule-of-law standards in EU accession countries. The genuine, partial or non-alignment of the ruling elites' domestic incentives with the EU incentives is a key determinant of rule-of-law trends in the Western Balkans and Turkey.
- Panke D., **"Lobbying Institutional Key Players: How States Seek to Influence the European Commission, the Council Presidency and the European Parliament"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012. Abstract: In governance arrangements on the local, state, regional and international levels, lobbying as a strategy to gain influence on policy outcomes via informal channels takes place. While most studies focus on how individuals, companies, interest groups or non-governmental

organizations try to exert influence via state actors, we know much less about whether and how frequently states themselves engage in lobbying. How effectively do state actors seek to further their own preferences informally in lobbying institutional key actors in governance arrangements beyond the nation-state? To shed light on these blind spots, this article draws on the example of the European Union and analyses the conditions under which states are especially inclined to use this informal influence strategy as well as the conditions for lobbying success. It shows that states use lobbying strategies more often, the more capacities they possess, the lower the transaction costs of lobbying and also the stronger their incentives of getting active are for particular policies. Additionally, it is not only a high frequency of lobbying that increases the chances of informally influencing policies, but also the type of reasoning applied, its quality and its fit to the nature of the issue at stake.

- Rixen Th. & Schwarz P., **"How Effective is the European Union's Savings Tax Directive? Evidence from Four EU Member State"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012. Abstract: This article examines the strategies employed by individual investors to evade cross-border capital income taxation, and evaluates the effectiveness of the European Union Savings Tax Directive (STD). Using data for four European countries, the results are, first, individual investors adapted to the institutional changes implemented by the STD before it became effective in 2005; second, the strategy of reallocating assets from debt to equity products in the same country is more important than shifting portfolio capital out of co-operating countries into third countries; third, countries opting for a retention tax did not experience an outflow of portfolio capital, whereas countries engaged in information exchange lost capital relative to third countries outside the scope of the STD; and finally, there is considerable heterogeneity across countries. While there are strong behavioural responses by French investors, no evidence was found of cross-border tax evasion by Italian investors, which may be explained by the absence of a national automatic reporting system on capital income in Italy. Overall, the findings show that the STD does not effectively prevent tax evasion and thus lend support to calls for tightening the directive.
- Scharpf Fr.W., **"Perpetual momentum: directed and unconstrained?"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012. Abstract: At the most general level, the perpetual momentum of 'integration through law' is driven by the substantive dynamics of legal doctrines extending the protection of individual interests and by procedural conditions facilitating the use of European law to challenge the institutional regimes of EU member states. Given the supremacy and direct effect of European law, and the decision rules of EU policy making, this momentum could not be halted through political or judicial intervention.
- Schmidt S.K., **"Who cares about nationality? The path-dependent case law of the ECJ from goods to citizens"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012. Abstract: The role that the ECJ plays in European integration has been much discussed by political scientists. Less is known about how case law develops. In this contribution, I give a historical-institutionalist account and argue that path dependence explains the course that case law takes. Litigants provide positive feedback in this process, aiming to strengthen their rights by transferring legal arguments from one area to the next, leading to a convergent interpretation of the fundamental freedoms. The contribution traces this development, analysing how legal arguments were transferred

from goods markets to the free movement of workers and citizenship as a result of positive feedback to a distinct legal interpretation. I discard alternative explanations that explain case law by drawing on the preferences of member states or judges.

- Sedelmeier U., **"Is Europeanisation through Conditionality Sustainable? Lock-in of Institutional Change after EU Accession"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012. Abstract: Is the impact of EU accession conditionality sustainable after target states achieve EU membership? Although accession changes the incentive structure for compliance, this article suggests that a lock-in of pre-accession institutional changes can contribute to their persistence even after the EU's sanctioning power weakens. A case study of gender equality institutions in five new member states suggests that a combination of government partisan preferences and veto players explains whether such lock-in occurs. If institutional change no longer fits government preferences, the key condition is the presence of veto players who can lock in institutional change. Rather than impairing Europeanisation, as the literature often assumes, domestic veto players can thus foster it. However, the case study also finds that veto players can lock in non-compliance too if conditionality was unsuccessful, and it appears easier to reverse earlier institutional change than to redress the lack of it.
- Spendzharova A.B. & Vachudova M.A., **"Catching Up? Consolidating Liberal Democracy in Bulgaria and Romania after EU Accession"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012.
- Stone Sweet A. & Stranz K., **"Rights adjudication and constitutional pluralism in Germany and Europe"**, Journal of European Public Policy, Volume 19, Issue 1, 2012.
- Van Hüllen V., **"Europeanisation through Cooperation? EU Democracy Promotion in Morocco and Tunisia"**, West European Politics, Volume 35, Issue 1, 2012.
- Van Schaik L. & Schunz E., **"Explaining EU Activism and Impact in Global Climate Politics: Is the Union a Norm- or Interest-Driven Actor?"**, Journal of Common Market Studies, Volume 50, Issue 1, 2012.

TEKMHPIΩΣH

- Beblavý M., Thum A.-E., Veselkova M., **"Education Policy and Welfare Regimes in OECD Countries: Social Stratification and Equal Opportunity in Education"**, No. 357, December 2011, www.ceps.eu
- Emmanouilidis J. A. & Zuleeg F., **"Thinking beyond a fiscal union"**, EPC Commentary, 20/12/2011, www.epc.eu
- Lannoo K., **"EU Federalism in Crisis"**, CEPS Policy Briefs, www.ceps.eu
- Marcinkowska I., Sowa A., **"Determinants of the Probability of Obtaining Formal and Informal Long-Term Care in European Countries"**, 18/11/2011 ENEPRI Research Reports, www.ceps.eu
- Balfour R. & Stratulat C., **"Enlargement to the Balkans: one step forward, two steps back"**, 12/12/2011, www.epc.eu
- Barysch K., **"Is Turkey our partner now?"**, CER Bulletin, Issue 81 December/January, 2012, www.cer.org.uk
- Bigo D., Carrera S., González Fuster G., Guild E., De Hert P., Jeandesboz J., Papakonstantinou V., **"Towards a New EU Legal Framework for Data Protection and**

- Privacy: Challenges, Principles and the Role of the European Parliament"**, 14/11/2011, www.ceps.eu
- Carrera S., Parkin J., **"Protecting and Delivering Fundamental Rights of Irregular Migrants at Local and Regional Levels in the European Union Externally Published"**, 14/11/2011, www.ceps.eu
- Clarke C., **"The EU and migration: A call for action"**, CER essay, www.cer.org.uk
- De Grauwe P., **"Who cares about the survival of the eurozone?"** CEPS Commentaries, www.ceps.eu
- Emerson M., **"The Responsibility to Protect and Regime Change CEPS Commentaries, Foreign and Security Policy"**, CEPS Commentaries, 1/12/2011, www.ceps.eu
- Emmanouilidis J., **"All roads lead to Frankfurt – the results of an enigmatic summit"**, EPC Post Summit Analysis, 12/12/2011, www.epc.eu
- Feichtinger P., **"The Valuation of Agricultural Land and the Influence of Government Payments"**, Working Papers, 13/12 2011, www.ceps.eu
- Fiorante A., **"Foreign currency indebtedness: A potential systemic risk in emerging Europe"**, ECRI Commentaries, 28 /11/2011, www.ceps.eu
- Gabriele St., Tanda P., Tediosi F., **"Impact of Long-Term Care on Caregivers' Participation in the Labour Market"** ENEPRI Research Reports, 8/11/2011, www.ceps.eu
- Grant Ch., **"Monnet loses to de Gaulle"**, CER Bulletin, Issue 81 December/January, 2012, www.cer.org.uk
- Gros D., **"What is holding Italy back?"**, 9/11/2011, CEPS Commentaries, www.ceps.eu
- Gros D., **"Yes we can' Europe can solve this crisis – if it wants to"**, CEPS Commentaries, www.ceps.eu
- Gros D., **"China's assistance could do more harm than good in the eurozone"**, CEPS Commentaries, 3/11/2011 www.ceps.eu
- Gros D., **"Speculative Attacks within or outside a Monetary Union: Default versus Inflation (what to do today)"**, 16/11/2011 CEPS Policy Briefs, www.ceps.eu
- Hobbing P., **"A farewell to open borders? The Danish Approach"** 10/11/2011, www.ceps.eu
- Incerti M., **"What's wrong with technocrats?"** 15/11/2011 CEPS Commentaries, www.ceps.eu
- Ivan P., **"A European External Action Service of the whole Union? Geographical and gender balance among the heads of EU delegations"** EPIN Commentaries, www.ceps.eu
- Jiménez-Martin S., Vegas Sánchez R., Vilaplana Prieto C., **"The Relationship between Formal and Informal Care in Europe and Its Implications for the Number of Caregiving Hours"**, ENEPRI Research 17/11/2011, www.ceps.eu
- Kaczyński P. M., **"Polish Council Presidency 2011: Ambitions and Limitations"**, Swedish Institute for European Policy Studies 2011:30p, www.sieps.se
- Kassenova N., **"Promises and hurdles in EU-Kazakhstan energy cooperation"** EUCAM Commentaries, 14/11/2011, www.ceps.eu
- Kefferpütz R., **"Time for a Common European Effort on Raw Materials"**, CEPS Policy Briefs, 21/12/2011, www.ceps.eu

- Kurpas S., Meyer Ch. O., Brüggemann M., **“The External Communication Activities, Tools and Structures of the European Commission: Lessons Learned and New Avenues”**, CEPS Special Reports, 15/12/2011, www.ceps.eu
- Kurpas S., Meyer Ch. O., Brüggemann M., **“The External Communication Activities, Tools and Structures of the European Commission: Lessons Learned and New Avenues”**, CEPS Special Reports, 15/12/2011, www.ceps.eu
- Lang J. T. **“Three Possibilities for Reform of the Procedure of the European Commission in Competition Cases under Regulation 1/2003”**, CEPS Special Reports, 22/11/2011 www.ceps.eu
- Lannoo K., **“MiFID 2.0 Unveiled”** ECMI Commentaries, 8/11/2011, www.ceps.eu
- Micossi St., **“Agreement needed on liquidity provision to restore confidence in the eurozone”**, CEPS Policy Briefs, 30/11/2011, www.ceps.eu
- Riedel M., Kraus M., **“Informal Care Provision in Europe: Regulation and Profile of Providers”** ENEPRI Research Reports, 3/11/2011 www.ceps.eu
- Riedel M., Kraus M., **“The Organisation of Formal Long-Term Care for the Elderly: Results from the 21 European Country Studies in the ANCIEN Project”**, 4/11/2011 ENEPRI Research Reports, www.ceps.eu
- Roth F., Jonung L., Nowak-Lehmann D. F., **“The Enduring Popularity of the Euro throughout the Crisis”**, CEPS Working Documents, 15/12/2011, www.ceps.eu
- Roth F., Jonung L., Nowak-Lehmann F. D., **“The Enduring Popularity of the Euro throughout the Crisis”**, 15/12/2011, CEPS Working Document, www.ceps.eu
- Satybaldieva E., **“The Kyrgyzstani Presidential Elections: Atambayev's Challenges”**, 14/11/2011 EUCAM Commentaries, www.ceps.eu
- Tilford S., **“The ECB must stand behind the euro”**, CER Bulletin, Issue 81 December/January, 2012, www.cer.org.uk
- Vilaplana Pietro C., **“Informal Care, Labour Force Participation and Unmet Needs for Formal Care in the EU-27, Croatia and Turkey”**, ENEPRI Research Reports, 8/11/2011
- Zuleeg F., **“Achieving sustainable austerity”**, EPC Policy Brief, 16/12/2011 www.epc.eu

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

- 10/1/2012: Το ΕΛΙΑΜΕΠ διοργανώνει δημόσια συζήτηση με θέμα **«Τα επόμενα βήματα στις σχέσεις Ελλάδας – πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας»**. Ομιλητές: Σταύρος Λαμπρινίδης (πρώην Υπουργό Εξωτερικών, πρώην Αντιπρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου), Γιώργος Κουμουτσάκος (Ευρωβουλευτής), Ευάγγελος Κωφός (Ειδικός Σύμβουλος ΕΛΙΑΜΕΠ, πρώην Σύμβουλος Βαλκανικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών), Αλέξανδρος Μαλλιός (Πρέσβης ε.τ., Ειδικός Σύμβουλος ΕΛΙΑΜΕΠ). Τη συζήτηση θα συντονίσει ο Δρ. Θάνος Ντόκος, Γενικός Διευθυντής του ΕΛΙΑΜΕΠ (Αίθουσα Κρατιδιώτη, ΥΠΕΞ).
- 17/12/2012: Η Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων στο πλαίσιο του τριήμερου ετήσιου Συνεδρίου της (15-17/12/2011) με θέμα **«Η ‘ευθύνη προστασίας’ της διεθνούς κοινότητας για την αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων στον 21ο αιώνα. Διαστάσεις, προκλήσεις και προοπτικές»** πραγματοποίησε ειδική εκδήλωση Μνήμη Αργύρη Φατούρου. Πάντειο Πανεπιστήμιο. Για τη ζωή και το έργο του μίλησαν οι: Εμ. Ρούκουνας (Ομοτ. Καθηγητής, ΕΚΠΑ, Ακαδημαϊκός), Β. Σκουρής Β. (Πρόεδρος Δικαστηρίους Ευρωπαϊκής Ένωσης, Καθηγητής ΑΠΘ), Χρ. Ροζάκης (Ομότ. Καθηγητής ΕΚΠΑ, Πρόεδρος Διοικητικού Δικαστηρίου του Συμβουλίου της Ευρώπης), Σ. Μουσούρης (πρώην Επίκουρος Γενικός Γραμματέας ΟΗΕ), Κ. Ζέπος (Πρέσβης ε.τ.), Θ. Κουλουμπής (Ομότ. Καθηγητής ΕΚΠΑ), Χ. Δίπλα (Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ), Α. Μπρεδήμας (Καθηγητής ΕΚΠΑ), Κ. Στεφάνου (Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο), Κ. Χατζηκωνσταντίνου (Καθηγητής ΑΠΘ).
- 16/12/2011: Το ΕΛΙΑΜΕΠ και το Δίκτυο Ναυαρίνο διοργάνωσαν Διεθνές Συνέδριο με θέμα **“Is the international strategy for the Western Balkans in trouble? Addressing the socio-political obstacles to the Western Balkans’ NATO and EU accession processes”**, Θεσσαλονίκη.
- 13/12/2011: Το ΕΛΙΑΜΕΠ, το IOBE, η Kantor και η Κίνηση Πολιτών ξεκίνησαν μια σειρά ανοικτών συζητήσεων με γενικό τίτλο **Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις, Ρήξεις, Τομές με στόχο να συμβάλουν στο δημόσιο διάλογο σε θέματα επίκαιρα και ζωτικής σημασίας για τη χώρα**, καθώς και στη διατύπωση συγκεκριμένων και υλοποιήσιμων προτάσεων. Ομιλητές: Μ. Ματσαγγάνης (Επικ. Καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Αθήνας), Ν. Καραβίτης (Αναπλ. Καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο), Ν. Λέκκας (Διευθυντής Σχεδιασμού και Ελέγχων του ΣΔΟΕ), Κ. Μητσοτάκης (Βουλευτής), και Δ. Σπινέλλης (Καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Αθήνας και πρώην Γενικός Γραμματέας Πληροφοριακών Συστημάτων στο Υπουργείο Οικονομικών). Συντονιστής: Λουκάς Τσούκαλης (Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Πρόεδρος του ΕΛΙΑΜΕΠ).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΕΕΠ

1. ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- Ανδρέου, Γιώργος, Συνοχή και διαρθρωτική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Παπαζήσης, Αθήνα 2002.
- Διαμαντίκος, Κων/νος - Τριαντόπουλος, Χρήστος, Το Διαδίκτυο στην υπηρεσία της έρευνας, Εκδόσεις Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2006.
- Διαμαντίκος, Κωνσταντίνος, Θεωρία και πρακτική της αξιολόγησης Προγραμμάτων, δράσεων και πολιτικών, Παπαζήσης, Αθήνα 2007.
- Δούση, Εμμανουέλα, Η κοινοτική περιβάλλοντος και η επίδρασή της στην περίπτωση της Ελλάδας Παπαζήσης, Αθήνα 2002
- Καζάκος, Πάνος, Αναθεώρηση του συντάγματος και Οικονομία. Δοκίμιο οικονομικής ανάλυσης των συνταγματικών θεσμών, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2007.
- Καζάκος, Πάνος, Στη Μέση του Δρόμου; Η Ελλάδα και η Πρόκληση της Ανταγωνιστικότητας, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2005.
- Κουτσαράς, Αθανάσιος, "www.ΠολιτικόΙσλάμ.online.tr" Η ηλεκτρονική παρουσία του Τούρκικου πολιτικού Ισλάμ στο διαδίκτυο, Παπαζήσης, Αθήνα 2004.
- Κουτσαράς, Νίκος, Η Λήψη Αποφάσεων σε μια Οικονομική Ένωση. Υποδείξεις με αφετηρία τη σύγχρονη οικονομική θεωρία της πολιτικής, Παπαζήσης, Αθήνα 2003.
- Κουτσαράς, Νίκος, Ποιος ελπίζει ή φοβάται τις Βρυξέλλες; Η ρυθμιστική παρέμβαση της Ε.Ε. στις αγορές εργασίας, Παπαζήσης, Αθήνα 2004.
- Μιχαλάκη Σ. & Φιλίνης Κ., «Τι συμβαίνει στο βασίλειο της Δανιμαρκίας. Ευελιξία με ασφάλεια και ο επιδόσεις της αγοράς εργασίας», Παπαζήσης, Αθήνα, 2009.
- Μπότσιοι, Κων/να, Μεταξύ NATO και ΕΟΚ. Η Ευρώπη σε αναζήτηση μιας αμυντικής και πολιτικής ένωσης, 1949-1957, Παπαζήσης, Αθήνα 2002.
- Koutsiaras, Nikos, Understanding Economic and Monetary Union, Institute of European Integration and Policy, Metamesonykties Ekdoseis, Athens 2005.
- Τριαντόπουλος, Χρήστος, Εποπτεία τραπεζικού συστήματος: Η ευρωπαϊκή εμπειρία και το νέο κανονιστικό πλαίσιο, Παπαζήσης, Αθήνα 2008.

2. ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α. Μέλη ΔΕΠ και Συνεργάτες από άλλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα

- Διαμαντόπουλος, Χρήστος, "Διοικητικές αντιλήψεις και Διοικητικά συστήματα: Αγγλοαμερικάνικη και ευρωπαϊκή παράδοση". WP. A01/06, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0106
- Καζάκος, Πάνος, "Ανταγωνιστικότητα, Ανάπτυξη και Απασχόληση. Εθνικές δυνατότητες και προτεραιότητες." WP. A03/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0304
- Καζάκος, Πάνος, "Στη Μέση του Δρόμου; Η Ελλάδα και η Πρόκληση της Ανταγωνιστικότητας", 2005 στο eeep.pspa.uoa.gr/Met.Ekd.pdf
- Κουτσαράς, Νίκος, "Η στρατηγική της Λισαβόνας και η έκθεση Kok: Μεταξύ οικονομικής σκοπιμότητας και πολιτικής ορθότητας", WP. A02/05, 2005 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0205
- Λάβδας, Κώστας - Χρυσόχου, Δημήτρης, Νέες κατευθύνσεις στη μελέτη της ευρωπαϊκής πολιτείας, WP A02/06 (2006) στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0206
- Μαραβέγιας Ν., «Σε αναζήτηση ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ύπαιθρο», WP. A01/08 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0108.pdf
- Τζιφάκης, Νικόλαος - Φακιολάς, Ευστάθιος Τ. "Οι επιχειρήσεις ειρήνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Δυτικά Βαλκάνια", WP. A02/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0202
- Ananiadis, Blanca, "From Lisbon to Lisbon: Narratives of Social Europe". UACES 37th Annual Conference and 12th Research Conference, WP. A02/07, 2007 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0207
- Attina, Fulvio, Building the Union: an evolutionist interpretation, IEIP-EKEM (Conf.) 09 στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)09.pdf](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)09.pdf)
- Bellamy, Richard, New modes of democracy: Can there be EU Democracy without parties or political representation? IEIP-EKEM (Conf.) 08 στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)08](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)08)
- Castiglione, Dario, Notes on "The role of political identity in European integration", IEIP-EKEM (Conf.) 07 στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)08.pdf](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)08.pdf)
- Diamantopoulos, Christos, "Thoughts on logical positivism, simon's decision theory and the aristotelian teleology", WP. A01/07, 2007 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0107
- Kaczynski, Piotr Maciej, "Polish Dilemmas on the New European Union Treaty", Institute of Public Affairs(Warsaw)στο eeep.pspa.uoa.gr/IPA.pdf.
- Kassimatis, George, Common cultural roots - The cornerstone of the European Union IEIP-EKEM (Conf.) 05, στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)05.pdf](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)05.pdf)
- Kazakos, Panos, After the Constitutional Debacle: What way ahead for the Union?, IEIP-EKEM (Conf.) 10, στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)10.pdf](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)10.pdf)
- Kazakos, Panos, Europeanisation, Public Goals and Group Interests: Convergence Policy in Greece, 1990-2003 στο eeep.pspa.uoa.gr/WEP.pdf
- Kazakos, Panos, Scenarios for the future of Europe, WP. A01/05, 2005 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0105
- Koutsiaras, Nikos - Andreou, George, Small can be beautiful: The EU budget - and the financial perspectives for 2007-2013, WP. A01/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-A0104

- Manitakis, Antonis, The impasses in constitutionalising the EU and the perspective of moving from the shared sovereignty of states to "condominium" of peoples, IEIP-EKEM (Conf.) 02 στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)02](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)02)
- Pagoulatos, George, Deepening vs Widening: Revisiting the dilemma, IEIP-EKEM (Conf.) 06 στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)06.pdf](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)06.pdf)
- Papadopoulou, Lina, Lost in "translation" or, how political visions IEIP-EKEM (Conf.) 04: regarding the future of Europe are "translated" into constitutional arrangements
- Taylor, Paul, The State of European Integration: a view on the present and future perspective, IEIP-EKEM (Conf.) 01 στο [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)01](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)01).
- Trechsel, Alexander, The Swiss model: a bonanza for EU studies, IEIP-EKEM (Conf.) 03, [eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM\(Conf.\)03](http://eeep.pspa.uoa.gr/IEIP-EKEM(Conf.)03)
- Β. Ερευνητές και Επιστημονικοί Συνεργάτες Ε.Ε.ΕΠ
- Δούκας, Γιάννης, "Η παγκόσμια διατροφική κρίση και η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης", WP. B01/08:
- Διαμαντίκος, Κωνσταντίνος - Λαμπριδής, Παναγιώτης, "Η Αναζήτηση της Ειρήνης στο Αιγαίο: Μια Συνολική Αποτίμηση της Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και Ασφάλειας στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις", WP. B08/04 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0804
- Διαμαντίκος, Κωνσταντίνος, Θεωρία και μέθοδοι αξιολόγησης κοινωνικό - οικονομικών παρεμβάσεων, WP. B05/06, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0506
- Μανούζας, Ζήσης, "Μείωση των ωρών εργασίας: Είναι αποτελεσματικό μέτρο για την αύξηση της απασχόλησης.", WP. B07/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0704
- Ματσουκάς, Κλεοπάτρα, Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Προβλήματα, Προοπτικές, Προκλήσεις, WP. B04/06, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0406
- Μπουρίκος, Δημήτρης, Ζητήματα κοινωνικοασφαλιστικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα, Επισημάνσεις και προτεινόμενη βιβλιογραφία, WP. B03/06, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0306
- Παπούλιας, Ευάγγελος, Διεθνές και Ευρωπαϊκό πλαίσιο της εθνικής πολιτικής μουσείων. Περιπτώσιολογική μελέτη Αρκαδίας, WP. B01/07, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0107
- Σκάλκος, Δημήτρης, "Από τον Ρεπουμπλικανικό Φιλελευθερισμό στη Δημοκρατία των Ελευθεριών: Μία προσέγγιση ανα-σηματοδότησης της "φιλελεύθερης σοσιαλδημοκρατίας", WP. B02/07, 2007 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0207
- Σοφού, Στεργούλα, "Η Αναπτυξιακή Βοήθεια ως μέσο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Περίπτωση των Δυτικών Βαλκανίων", WP. B06/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0604
- Τριαντιδής, Αρης, "Οικονομικές προεκτάσεις της περιφερειακής ολοκλήρωσης στα Βαλκάνια", WP. B05/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0504
- Andreou, George, Regional Policy in Greece Sectoral Case Study The Operational Programme "Competitiveness", WP. B01/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0104
- Choros, Panagiotis, Political Conditionality in the European Neighbourhood Policy: The Case of the Southern Mediterranean WP. B02/05, 2005 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0205
- Demiri, Eleni - Vlioras, Evangelos, The Greek Contribution to CFSP and Civilian Crisis Management, WP. B02/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0204
- Frangakis, Nikos - Papayannidis, A.D. - Demiri, Eleni - Vlioras, Evangelos, FORNET CFSP Annual Report 2004-Greece, WP. B03/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0304
- Kotsiaros, Athanasios, The change of the Greek foreign policy strategy towards Turkey: the Greek official political discourse, WP. B01/06, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B106
- Petrelli, Marina - Vallianatou, Anna, The medium-small and big member states: willing enough to draw common positions during the European Convention and IGC debate on CFSP and ESDP?, WP. B02/06, 2006 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0206
- Triantafyllou, Martha, Forecasting conflicts with the use of event data: The Greek-Turkish case of Imia, WP. B04/04, 2004 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0404
- Trantidis, Aris, Interests, Ideas and Norms: The Strategy of 'Symbiosis' in the European Neighbourhood Policy, WP. B03/05, 2005 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0305
- Trinquelle Isabelle, "La spécificité de la gestion des déchets dans les îles au regard du droit communautaire" στο eeep.pspa.uoa.gr/IsabelleTrinquelle-French.pdf
- Vallianatou, Anna, The Iraq crisis: did the fourth EU-Greek Presidency follow a problem solving approach?, WP. B01/05, 2005 στο eeep.pspa.uoa.gr/WP-B0105

Κείμενα εργασίας Μονάδα Τουρκίας

- Kotsiaros, Athanasios, "Turkish National Elections 2007: Choosing between democracy and authoritarianism", RUT-WP03/07, 2007 στο <http://eeep.pspa.uoa.gr/RUT-WP03.07.pdf>
- Κουτσαράς, Αθανάσιος (επ.), «Η Ευρωπαϊκή Κοινή Γνώμη και η Τουρκία: Διαπραγμάτευση ενάντια στη θέληση των ευρωπαίων πολιτών;» RUT-WP02/07, 2007 στο <http://eeep.pspa.uoa.gr/RUT-WP02.07.pdf>
- Τριαντόπουλος, Χρήστος, «Τουρκική οικονομία: Το τρένο του 2006 θα εκτροχιαστεί το 2007;», (2007) RUT-WP01/07 στο <http://eeep.pspa.uoa.gr/RUT-WP01.07.pdf>
- Τσαπακίδης, Χρήστος, «Οι Ρωσοτουρκικές Σχέσεις στη Μεταψυχροπολεμική Εποχή: Επαναπροσδιορισμός και Νέες Τάσεις», RUT-WP04/07, 2007 στο <http://eeep.pspa.uoa.gr/RUT-WP04.07.pdf>